

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการประเมิน โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาลปัตตานี ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี ผู้รายงาน ได้เสนอหลักการและแนวคิดจากการศึกษา เอกสารตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
 - 1.1 ความหมายของโครงการ
 - 1.2 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ
 - 1.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 1.5 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 1.6 รูปแบบของการประเมินโครงการแบบซิป (CIPP Model)
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.1 ความหมายของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.2 ประเภทของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.3 การให้บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.4 ระบบการให้บริการทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.5 บทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
 - 2.6 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี
 - 3.1 ประวัติของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี
 - 3.2 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี
 - 3.3 บทบาทหน้าที่อื่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี
 - 3.4 แนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาลปัตตานี ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี
4. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 4.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

- 4.3 การวัดความพึงพอใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1.1 ความหมายของโครงการ

ศุภชัย ยาวะประภาส (2547) ให้ความหมายของโครงการ หมายถึง กิจกรรมพื้นฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อนำเอาวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน หรือองค์กร ไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน

พิสนุ ฟองศรี (2550) ได้กล่าวว่าโครงการเป็นลักษณะเฉพาะที่จัดทำขึ้นเพื่อเสริมการดำเนินงานในสภาพปกติ โดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรม

พิชญ์ จงวัฒนากุล (2558) กล่าวว่าโครงการ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำมาลงทุนสร้างผลงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยกิจกรรมดังกล่าวจะต้องเป็นหน่วยอิสระที่สามารถทำการวิเคราะห์ วางแผน และบริหารได้ นอกจากนี้จะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีกำหนดเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่ชัด การดำเนินงานจะต้องอยู่ภายใต้งบประมาณที่ได้ตั้งไว้ และได้ผลงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

สมคิด พรหมจ้อย (2563) ให้ความหมายของโครงการว่า โครงการ หมายถึง หน่วยงานย่อยของแผนงาน หรือกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีลักษณะเด่นชัด มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน และมักจะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานประจำ โครงการจะประกอบด้วย งาน (Tasks) และ กิจกรรม (Activity)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง ส่วนย่อยของแผนงานที่มีระยะเวลาการดำเนินงาน งบประมาณ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรมที่ชัดเจน มีระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุด การทำกิจกรรมที่แน่นอน ซึ่งเป็นแผนงานที่มีจุดหมายเพื่อยกระดับคุณภาพของงาน ไม่ใช่งานในลักษณะงานประจำ

1.2 ความหมายของการประเมินโครงการ

พิสนุ ฟองศรี (2553) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการโดยรวมว่าเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะใดระยะหนึ่งหรือทุกระยะ โดยการนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลอง หรือนำร่องปรับเปลี่ยน ระวัง ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการ

พงษ์เทพ จิระโร (2554) ให้ความหมายของโครงการว่า เป็นกระบวนการวัดตัวบ่งชี้คุณภาพโครงการที่กำหนดไว้ และนำเกณฑ์มาเทียบกับผลการวัด ทำให้ได้ผลการประเมินที่นำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการหรือนำไปสู่การตัดสินใจ ในการดำเนินโครงการ

ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ (2556) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นจากโครงการในด้านความสำเร็จ ความล้มเหลว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โดยมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

พิชิต ฤทธิ์จำรูญ (2557) ได้สรุปความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึงกระบวนการเชิงระบบเพื่อการตรวจสอบหรือชี้บ่งถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็นกระบวนการศึกษาหาข้อมูลอย่างเป็นระบบตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อนำมาจัดเป็นสารสนเทศตัดสินใจคุณค่า และประกอบการพิจารณาตัดสินใจว่า ผลสัมฤทธิ์ของโครงการตรงตามวัตถุประสงค์เป้าหมาย หรือสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ มีคุณภาพหรือประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด จะนำไปสู่การพิจารณาทางเลือกเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

สมคิด พรหมจ้อย (2563) ได้ให้ความหมายของโครงการ ไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศของการดำเนินงานในด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ ได้ทราบจุดเด่น จุดด้อย รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานโครงการ

จากความหมายของการประเมินโครงการที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างมีระบบเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของโครงการกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการโดยนำมาเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพและคุณค่าของโครงการนั้น และนำมาพิจารณาตัดสินใจหาแนวทางในการพัฒนาหรือแก้ไขปรับปรุงต่อไป

1.3 จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันตามบริบทของการประเมินนั้น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดการประเมิน ผู้รายงานได้ศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2545) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการว่า เพื่อประเมินคุณค่าและความเหมาะสมของนโยบายหรือโครงการและยังเป็นการพิจารณาความสอดคล้องของโครงการว่าเป็นไปตามกรอบนโยบายกฎหมายหรือมาตรฐานการปฏิบัติที่กำหนดไว้หรือไม่ และที่สำคัญเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การปรับปรุงโครงการและสภาพแวดล้อมของโครงการ สำหรับการประเมินความสำเร็จของโครงการ (Project Performance Evaluation) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการควบคุมโครงการ โดยการเปรียบเทียบผลความก้าวหน้าและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามโครงการว่าเบี่ยงเบนจากแผนการดำเนินการหรือไม่ เป็นการประเมินความสำเร็จของโครงการด้านผลผลิต ค่าใช้จ่าย กรอบระยะเวลาการปฏิบัติ

น็อกซ์ (Knox : อ้างถึงใน ประชุม รอดประเสริฐ, 2547) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังต่อไปนี้

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของ โครงการอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการตัดสินใจว่าลักษณะใดของโครงการที่มีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพและข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์

2. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิผลของโครงการ

3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ

4. การตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำไปใช้ได้

มิตเชล (Mitzel, 1982. อ้างถึงใน ยาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี. 2549) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ

2. เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจ มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง

3. เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมือง เพื่อใช้กำหนดนโยบาย

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่ามีจุดมุ่งหมายและนำไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. การประเมินจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่จะนำโครงการไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมินส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอนที่แจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องชัดเจนเสียก่อน

2. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผนดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดำเนินการไปด้วยดี

3. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการและทำให้โครงการเสียหายน้อยลง

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการควบคุมคุณภาพของงาน เพราะการประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง

5. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการอันยอมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง

6. ผลการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลสำคัญ ในการประกอบการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหารต่อไป

สุภาพร พิศาลบุตร (2550) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการที่จะบ่งชี้ถึงคุณค่าหรือประสิทธิภาพของโครงการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจแก่ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงการหรือเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการนั้น ซึ่งนับเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จในการบริหารโครงการนั้น ด้วยการประเมินโครงการซึ่งโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาว่าวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้แต่เดิมยังคงเป็นเป้าหมายที่แท้จริงในปัจจุบันหรือไม่เพียงใด และยังคงเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมเพียงใด

2. เพื่อค้นพบการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3. เพื่อพิจารณาหาเหตุผลของความล้มเหลวและความล้มเหลวของการปฏิบัติ

4. เพื่อแสดงถึงหลักการของแผนงานที่สำเร็จ

5. เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารงานโดยการใช้เทคนิคสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพ

6. เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยต่าง ๆ ที่จะมีขึ้นในระยะต่อไป

7. เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารสำหรับการปฏิบัติในระยะต่อไป

พงษ์เทพ จิระโร (2554) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินโครงการ ใช้ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ และใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหารโครงการ

สมพิศ สุขแสน (2554) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ (Program evaluation an pose) มักจะมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่าประเมินผลเพื่ออะไร หรือประเมินผลไปทำไม ปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลได้หรือไม่ ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่หรือการบริหารระบบเปิด (Open System) นั้นถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการมีดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนหรือยกเลิกการประเมินผล จะเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจว่าควรจะยกเลิกโครงการหรือสนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไป โดยเฉพาะกรณีโครงการใหม่ ๆ ยังมีได้จัดทำในรูปของโครงการทดลอง (Experimental) ซึ่งมีโอกาสจะผิดพลาดหรือล้มเหลวของโครงการได้ ดังนั้น ถ้าเราประเมินผลแล้วโครงการนั้นประสบความสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ก็ควรดำเนินการต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วโครงการนั้นมีปัญหาหรือมีผลกระทบเชิงลบมากกว่า เราก็ควรยกเลิกไป

2. เพื่อทราบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด

3. เพื่อปรับปรุงงาน ถ้าเรานำโครงการไปปฏิบัติแล้ว พบว่า บางโครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ เราควรมานำโครงการนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยพิจารณาว่าโครงการนั้นบกพร่องในเรื่องใด เช่น ขาดความร่วมมือของประชาชน ขัดต่อค่านิยมของประชาชน ขาดการประชาสัมพันธ์ หรือสมรรถนะขององค์การที่มีความรับผิดชอบต่ำ เมื่อเราทราบผลการประเมินผลแล้วเราก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น

4. เพื่อศึกษาทางเลือก (Alternative) โดยปกติในการนำโครงการไปปฏิบัตินั้นผู้บริหารโครงการจะแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดจากทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือก ดังนั้นการประเมินผลจะเป็นการเปรียบเทียบทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจทางเลือกใดปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง

5. เพื่อขยายผล ในการนำโครงการไปปฏิบัติถ้าเราไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเราอาจไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าเราประเมินโครงการเป็นระยะสม่ำเสมอผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ เราก็ควรขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นมีได้หมายความว่า จะขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกพืชเมืองหนาวจะประสบความสำเร็จดีในพื้นที่ทางภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่นอาจไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ สิ่งที่น่าไปในพื้นที่หนึ่งอาจไม่ได้ผล หรือสิ่งที่เคยได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่งอาจไม่ได้ผลในเวลาหนึ่ง

พิชิต ฤทธิจรูญ (2557) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศสำหรับช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปปฏิบัติ โดยประเมินว่า โครงการที่จัดทำขึ้นมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด หรือสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่างบเงินทุน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงใด

2. เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งการประเมินเมื่อนำโครงการไปดำเนินการระยะหนึ่งหรือเป็นการประเมินในช่วงดำเนินโครงการ

3. เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศสำหรับช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่อเนื่อง หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ อาจกล่าวได้ว่า ผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการมีความคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ลงทุนไปเพียงใด และก่อให้เกิดผลข้างเคียงทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่ อย่างไร

4. เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศที่จะใช้ประโยชน์ในการขอรับการสนับสนุนการดำเนินโครงการจากแหล่งต่าง ๆ

5. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งก็คือการได้รับความรู้ความเข้าใจพื้นฐานอื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน

สมคิด พรหมจ้อย (2563) กล่าวว่า การติดตามและประเมินโครงการมีบทบาทสำคัญในการช่วยตัดสินใจคุณค่าของกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงาน และการบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินงาน เช่น ทำให้ทราบว่าการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงไร วิธีการที่ใช้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร เป็นต้น

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการเพื่อหาประสิทธิผลของโครงการเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจ วิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะผลการประเมินจะเป็นตัวกระตุ้นเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของแต่ละโครงการให้มากยิ่งขึ้น

1.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่รู้จักใช้ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือผู้บริหารก็ตาม การประเมินโครงการมีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานของหน่วยงานนั้น เพราะการประเมินโครงการช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีคุณภาพมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การประเมินจึงมีความสำคัญต่อการทำงานทุกชนิดทุกประเภท

ถวัลย์ มาศจรัส และเชาว์ฤทธิ จงเกษกรณ์ (2547) สรุปว่าการประเมินโครงการมีความสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1. สร้างสรรค์แผนโครงการที่มีคุณภาพ แผนโครงการต่าง ๆ มีจำนวนมากจึงต้องมีการกลั่นกรองแผนโครงการที่มีที่พอทำได้ การประเมินจะมีความสำคัญมากที่จะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ตัดสินใจในความเป็นไปได้ของแผนโครงการ ทำให้ได้แผนโครงการที่มีคุณภาพดำเนินการแล้วเกิดประโยชน์คุ้มค่าต่อการปฏิบัติ

2. ป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้ดี เมื่อเริ่มต้นแผนโครงการหากมีการประเมินสภาพที่อาจเป็นข้อจำกัดของการทำงานจะทำให้คาดการณ์ได้ว่าปัญหาอุปสรรคใดที่อาจเกิดขึ้นได้ ทำให้สามารถหาแนวทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นเกิดขึ้น และระหว่างที่ปฏิบัติงานตามแผนหาก

มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทราบผลสำเร็จ และความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน ทำให้ทราบว่ามิอะไรสิ่งใดเกิดขึ้น เกิดขึ้นเพราะสาเหตุใด ผู้ประเมินสามารถนำสิ่งที่เป็ผลสำเร็จ เป็นสิ่งที่ดีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานต่อไป และสิ่งใดที่เป็นปัญหาผู้รับผิดชอบสามารถที่จะขจัด หรือหาทางแก้ไข เพื่อให้แผนโครงการดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่น และเกิดผลดี

3. บริหารงานอย่างมีคุณภาพ การประเมินทำให้ผู้บริหารทราบข้อมูลต่าง ๆ ของการทำงานกับข้อมูลที่เป็นผลสำเร็จและความล้มเหลว ข้อมูลที่เป็นส่วนส่งเสริมงานและส่วน ผลักดันให้งานตกต่ำทำให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาใคร่ครวญ ตัดสินใจสั่งการในการดำเนินงานได้ อย่างถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน

4. ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัด กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ นั้นมุ่งหวังที่จะใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่ามีผลงานที่ออกมาได้ผลมากกว่าทรัพยากรไปมาน้อยเท่าไร และผลงานที่ออกมาปริมาณมากน้อยเพียงใด คุ้มค่าการลงทุนและสมควรที่จะทำต่อหรือไม่

5. ทราบผลการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานไปแล้ว ทุกคนต้องการจะทราบผลของ การทำงานด้วยกันทุกคน ทุกคนต้องการทราบความก้าวหน้าของการทำงานว่าที่ทำไปแล้วมีสิ่งใดที่ เพิ่มขึ้นมา สิ่งทีเพิ่มขึ้นมามีมากน้อยเพียงใด ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และเมื่อสิ้นสุดการทำงานแล้ว ผลลัพธ์ที่ออกมาเป็นอย่างไร มีผลดี สัมฤทธิ์ผล มีปริมาณมากพอกับสิ่งที่ป้อนเข้าไปหรือไม่ การประเมินทำให้ทราบถึงการปฏิบัติงาน การประเมินจึงเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้รับผิดชอบงานยินดี กับผลทีสำเร็จ และไม่ต้องสูญเสียเวลากับงานที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ด้วยการขจัดงานนั้นออกไปหรือ แก้ไขปรับปรุงใหม่ให้ดีกว่าเดิม

6. ก่อให้เกิดการพัฒนา การพัฒนาเป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่บุคคล และสังคม แผนโครงการพัฒนาต่าง ๆ นั้นมุ่งที่จะให้เกิดการพัฒนาต่อบุคคลและสังคม การประเมิน จะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์พิจารณาเนื้อหาแนวทางการพัฒนาที่ดีและเมื่อมีการนำแผนโครงการ ไปสู่ การปฏิบัติแล้ว มีสิ่งใดที่ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุง การประเมินจะเป็นเครื่องมือบ่งชี้ให้ ผู้รับผิดชอบทราบ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาที่ดีที่สุดอีกรูปหนึ่งให้มีแผนโครงการพัฒนา ที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยการประเมินที่มีคุณภาพเช่นเดียวกัน

7. รายงานอย่างน่าเชื่อถือ การรายงานเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้รับผิดชอบ ที่ต้องทำให้ผู้รับผิดชอบหน่วยเหนือรับทราบ เพื่อให้การสนับสนุนต่อไป รายงานที่น่าเชื่อถือมีเหตุผล จึงจะสามารถชี้แจง จูงใจให้แผนโครงการที่จะกระทำต่อไปได้รับการสนับสนุน การจะทำให้รายงาน ถูกต้อง น่าเชื่อถือนั้นจำเป็นต้องอาศัยการประเมินเข้ามาช่วยเพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อวิเคราะห์ตัดสินคุณค่า ของงานทีกระทำลงไปว่าดีหรือไม่อย่างไร อันจะทำให้ผู้รับผิดชอบหน่วยเหนือพิจารณาตัดสินใจ

สนับสนุน หรือนำรายงานนั้นนำเสนอระดับสูงต่อไปด้วยความมั่นใจเพื่อการสนับสนุนแผนโครงการ หรืองานสืบต่อไป

การประเมินโครงการเป็นขั้นตอนที่สาม นับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ในการบริหารโครงการเพราะเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่จะสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของโครงการบรรลุไปมากน้อยเพียงใดเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุภาพร พิศาลบุตร (2550) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการว่าเป็นคำตอบที่ทำให้ทราบว่า การสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดนั้นมีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือผลต่อการขยายโครงการไปทางใดบ้างและมีผลกระทบต้ออย่างอื่นหรือไม่เพียงใด

จิระศักดิ์ สารรัตน์ (2551) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ของการดำเนินการนั้นเหมาะสมมากน้อยเพียงใด
2. ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่
3. กระตุ้นให้มีการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงาน
4. ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
5. ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
6. ช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้บริหารในด้านการดำเนินการ
7. ใช้เป็นแนวทางกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือเพื่อรับรองคุณภาพในการบริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้
2. ช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินลงทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง
3. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน
5. ช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัด และปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ
6. เพื่อให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และ ไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย (2553) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการที่สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. ถ้าการประเมินและผลการประเมินเป็นไปตามความคาดหวัง การปฏิบัติงานและการบริหารจะถือว่าเป็นแนวทางหรือตัวอย่างที่จะนำไปใช้เพื่อขยายผลต่อไป
2. หากผลการประเมินออกมาในเชิงลบ ก็จะเป็นแนวทางในการนำไปใช้พิจารณาตัดสินใจเพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารและการปฏิบัติงานให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นไป
3. การทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานตามแผนมีความระมัดระวังและเตรียมความพร้อมที่จะทำงานมากขึ้น

เชาว์ อินโย (2553) ได้อธิบายความสำคัญการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎีหรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการคือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมี

พงษ์เทพ จิระโร (2554) ได้สรุปความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. ความสำคัญของการประเมินโครงการต่อการวางแผนพัฒนาโครงการ ได้แก่ การประเมินก่อนดำเนินโครงการ การประเมินบริบทของโครงการ การประเมินความต้องการความจำเป็น (Needs Assessment) ในส่วนนี้มีประโยชน์คือการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่ชัดเจน ทำให้แผนงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ความสำคัญต่อการนำสารสนเทศมาเตรียมการ การประเมินความพร้อมของปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้รับการจัดหาเพิ่มเติม
3. ความสำคัญต่อการนำสารสนเทศมาปรับปรุงโครงการ ได้แก่ การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ประโยชน์ในการประเมินกลุ่มนี้ ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อดี ข้อเสียของการดำเนินโครงการ ทำให้แนวทางการปรับปรุงแก้ไขโครงการลดความเสี่ยงของผลการดำเนินโครงการ ทำให้เกิดการควบคุมคุณภาพของงาน วิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการดำเนินโครงการ

4. ความสำคัญต่อการตัดสินใจผลการดำเนินโครงการ ได้แก่ การประเมินสรุปหรือการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) การประเมินผลการดำเนินงาน (Product Evaluation) การประเมินผลผลิต (Output Evaluation) การประเมินโครงการ ในกลุ่มนี้มีประโยชน์ในการทำให้ผู้บริหารได้สารสนเทศประกอบการตัดสินใจ หากเป็นโครงการต่อเนื่องโครงการนี้ควรขยายหรือยุติโครงการหรือไม่ อย่างไร

5. ความสำคัญต่อการติดตามผลของโครงการ ได้แก่ การประเมินติดตามผล (Follow up) การประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ทำให้ทราบข้อดี ข้อเสียของโครงการว่าผลผลิตของโครงการส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างไรในระยะยาวมีความสำคัญในการที่จะตัดสินใจว่าโครงการใดมีประโยชน์มีคุณค่าหรือมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555) กล่าวว่า การชี้ให้เห็นว่าการประเมินโครงการเป็นกิจกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการบริหารจัดการโครงการ เพราะการประเมินโครงการมีความสำคัญและประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่นำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น ต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ

2. ช่วยให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ซึ่งนำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ

3. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่า จะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปอย่างไร ยกเลิกหรือปรับขยายการดำเนินโครงการต่อไปอีก

4. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของโครงการว่า เป็นอย่างไร คำนึงค่ากับการลงทุนหรือไม่

5. ช่วยให้เกิดการเสริมแรง สร้างพลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในโครงการเมื่อทราบผลสำเร็จ จุดเด่น หรือจุดด้อยของโครงการ โดยจะมุ่งมั่นปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้น ซึ่งจะเกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการหรือองค์กร การประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

พิสณู ฟองศรี (2556) ได้กล่าวว่าความสำคัญของโครงการต้องทำเป็นระบบ ซึ่งมีความสำคัญและจะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ไว้
 2. ทำให้การกำหนดลำดับชั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้
 3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องไม่ให้เกิดกิจกรรมบางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน
 4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอน และคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์
- ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ (2556) ได้สรุปประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้
1. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์มีความชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ
 2. ช่วยให้สารสนเทศเพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน โครงการ การปรับหรือโครงสร้างองค์การ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม
 3. ช่วยให้เราทราบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการปรับปรุง แก้ไข และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้
 4. ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการเนื่องจากการประเมินผลทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนของการดำเนินโครงการ โดยการนำระบบการกำกับติดตามผล เข้าร่วมในการบริหารโครงการ จะก่อให้เกิดการบรรลุทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 5. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ ความล้มเหลว ผลกระทบ และผลลัพธ์เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้อง
 6. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า ความเป็นธรรม ความเสมอภาค หรือไม่
 7. เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ตลอดจนเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติโครงการ เพราะจะทำให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงโครงการ
 8. เพื่อช่วยหาหลักฐานสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข การเมือง เศรษฐกิจ และด้านวิชาชีพเฉพาะ
 9. เพื่อเป็นบทเรียนในการขยายผลไปสู่สภาพการณ์อื่น ๆ ในวงกว้างมากขึ้น

สมคิด พรหมจ้อย (2563) ได้ให้ความสำคัญกับการประเมินโครงการ พอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้อัฒนและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2. เพื่อให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. เพื่อให้การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

4. ช่วยให้อัฒนเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายเวลาการดำเนินงานโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร ค่ຸมค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อยและนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของโครงการได้ว่า เป็นภาระงานหนึ่งที่เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การประเมินโครงการยังมีส่วนช่วยให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนดโดยใช้ความพยายามเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเหล่านั้นให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการและตัดสินใจบริหารโครงการเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นนโยบายของผู้บริหารต่อไป

1.5 ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ จำแนกได้หลายประเภทตามเหตุผลของนักวิชาการแต่ละบุคคลไว้ดังนี้

เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546) กล่าวว่า การประเมินโครงการจำแนกประเภทของการประเมินได้ โดยทั่วไปได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินความต้องการจำเป็น
2. การประเมินกระบวนการ
3. การประเมินผลผลิต
4. การประเมินประสิทธิภาพ

สตัฟเฟิลบีม และเวปสเตอร์ (Stufflebeam and Webster, 1980 อ้างถึงใน ปรานี วัฒนกุล, 2548) ได้จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) ได้แก่ การประเมินที่ผลการประเมินให้คุณค่าบวกหรือลบต่อวัตถุหรือเรื่องที่ศึกษาโดยไม่คล้องจองกับคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ คือแบบที่ถูกรวมการเมืองควบคุม (ประเมินเพื่อรักษาอิทธิพลอำนาจหรือเงินตรา) และแบบที่เกี่ยวกับการเมือง (ประเมินเพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อเรื่องนั้น)

2. การประเมินที่แท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินที่มุ่งศึกษาคุณค่าของเรื่องหรือสิ่งนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 6 ประเภทย่อย ๆ คือการให้เครดิตหรือประกาศนียบัตรการศึกษาเพื่อนโยบายการจัดการศึกษาและการตัดสินใจ การศึกษาด้านผู้บริโภค (เพื่อการบริการ) การศึกษาโดยใช้ลูกค้าเป็นจุดศูนย์กลาง (คุณค่าของกิจกรรม) และการศึกษาโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ

สมคิด พรหมจ้อย (2563) ได้แบ่งประเภทของการประเมินออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1. การประเมินเพื่อปรับปรุง บางครั้งก็เรียกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

1.2. การประเมินเพื่อสรุปผลเรียกว่าการประเมินรวมสรุป (Summative Evaluation)

2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1. การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal - Based Evaluation) เป็นการประเมินที่ว่าทำได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

2.2. การประเมินที่อิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ของโครงการ (Goal - Free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง

3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1. ประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre - Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายตัดสินใจเลือกโครงการตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการรวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยพิจารณา 3 เรื่อง คือ

3.1.1. ความเหมาะสมของโครงการประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นของการทำโครงการ (Need Assessment) ซึ่งเป็นการตรวจสอบขั้นต้นเพื่อกำหนดปัญหาความจำเป็นเหตุผลที่สำคัญในการริเริ่มโครงการนั้น ๆ ขึ้นและการศึกษาและความเป็นไปได้

ในการดำเนินโครงการโดยพิจารณาความครอบคลุมดังนี้ ความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ ความพร้อมทางการบริหารโครงการ การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร โดยเฉพาะความเป็นไปได้ทางการเงิน กำลังคน วัสดุและการจัดการ

3.1.2. การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการ (Return Investment) โดยทั่วไปพิจารณาอัตราผลตอบแทนได้ผลเสีย (Benefit - Cost Ratio) วิเคราะห์จุดคุ้มทุนจากอัตราผลตอบแทนการลงทุนดำเนินโครงการหรือพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุนและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและจากผลกำไรและจากการวิเคราะห์รายจ่ายโดยเปรียบเทียบกับผลประโยชน์หรือการวิเคราะห์อรรถประโยชน์ เป็นต้น สำหรับโครงการทางการศึกษาจะเน้นในเรื่องการวิเคราะห์ Cost - Effectiveness มากกว่า Cost - Benefit เพราะผลตอบแทนทางการศึกษานั้นออกมาในรูปของหน่วยเงินตราทำได้ยาก

3.1.3. การศึกษาและการคาดคะเนถึงผลประโยชน์หรือสิ่งที่จะเกิดตามมาจากการดำเนินการโครงการนั้น (Consequence Analysis) การศึกษาเชิงคาดคะเนถึงผลที่จะตามมาจากการดำเนินงานยังไม่ค่อยแพร่หลายแต่จะเป็นสิ่งที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ส่วนใหญ่จะพิจารณาเพื่อค้นหาแรงต้านทานต่อการดำเนินโครงการ เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับผลที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ซึ่งนำมาสู่การดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2. การประเมินในระหว่างการทำงาน (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้ ทำไม่ได้ จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรพยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหา อุปสรรค หรือไม่เกิดในการดำเนินโครงการถ้าเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

3.3. การประเมินหลังการดำเนินงานเป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าโครงการประสบผลหรือไม่สำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ โดยแบ่งการประเมินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

3.3.1. การประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ

3.3.2. การติดตามผลต่อมา โดยเฉพาะการประเมินผลกระทบโครงการที่ต้องอาศัยการทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น 1-2 ปี เป็นต้นไป

สุภาพร พิศาลบุตร (2550) การประเมินโครงการสามารถแบ่งได้หลายประเภทตามเกณฑ์การแบ่งดังนี้

1. แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการ

1.1. การประเมินผลก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินที่อยู่ในขั้นตอนการวางแผนโครงการโดยทั่วไปกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1.1. การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ คือ ตรวจสอบดูความพร้อมในด้านทรัพยากร และองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อหาคำตอบที่จะเริ่มโครงการนี้หรือไม่และเมื่อเริ่มโครงการนี้แล้วโครงการนี้จะแก้ปัญหาอะไรบ้าง

1.1.2. การประเมินร่างโครงการเป็นการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะดำเนินโครงการต่อไป

1.2. การประเมินผลขณะดำเนินโครงการ เป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ การประเมินในลักษณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการติดตามหรือการกำกับงานทั้งนี้เพื่อดูผลสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สำหรับปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3. การประเมินผลหลังโครงการสิ้นสุด เป็นการประเมินผลสำเร็จของโครงการโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดจนศึกษาถึงผลกระทบหรือผลข้างเคียงในทางบวกและทางลบของโครงการนั้นด้วย

2. แบ่งตามลักษณะการตัดสินใจ

2.1. การประเมินความก้าวหน้าของโครงการหรือการประเมินผล เพื่อปรับปรุงโครงการ เป็นการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผน

2.2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ เป็นการตรวจสอบความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินการโครงการต่อหรือยุติโครงการนั้น

3. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน หรือตามแบบ CIPP

3.1. การประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการ (Context) เป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมายแรงกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สำหรับนำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดความต้องการทิศทาง และวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการประเมินการใช้ทรัพยากรเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการจัดทำโครงการหรือให้โครงการบังเกิดขึ้น การประเมินปัจจัยนำเข้านี้ จะเป็นการดำเนินการเพื่อตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยทางด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านกำลังคน

วัตถุประสงค์งบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหารใช้การวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ และเป็นทางเลือกที่มีโอกาสทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้มากที่สุด

3.3. การประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินการดำเนินโครงการ เพื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการหาจุดเด่น จุดด้อย หรือปัญหาอุปสรรคของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดหรือไม่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านั้นเพื่อจะหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขได้ทันการณ์ การประเมินผลดำเนินโครงการจะดำเนินการดังนี้

3.3.1. ประเมินผลการปฏิบัติการ เพื่อดูว่าผลที่ได้รับนั้นจะสอดคล้องกับความต้องการ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างและอะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดและไม่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านั้น

3.3.2. ประเมินความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อดูว่าผลที่ได้รับจากโครงการเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนแล้วจะมีความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด ซึ่งการประเมินนั้นจะใช้อัตราผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (Benefit Cost Ratio) บัญญัติสุทธิ (Net Present Value หรือ NPV) และอัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (Internal Rate of Return หรือ IRR) เป็นเครื่องมือในการประเมิน

3.3.3. การประเมินประสิทธิภาพ ความประหยัดและความคุ้มค่า (Technical Efficiency) ของการปฏิบัติโครงการ

3.3.4. การประเมินความพอเพียงของโครงการ (Adequacy) โดยเฉพาะด้านทรัพยากรและความสมบูรณ์ของโครงการ

3.4. การประเมินผลงานหรือผลผลิต (Product) เป็นการประเมินในระยะโครงการสิ้นสุด เพื่อดูว่าผลลัพธ์และผลกระทบสอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

4. แบ่งตามวัฏจักรของการวางแผน

4.1. การประเมินก่อนการปฏิบัติตามแผน

4.2. การประเมินขณะปฏิบัติตามแผน

4.3. การประเมินหลังจากการปฏิบัติงานเสร็จแล้ว

จากการศึกษาประเภทของการประเมินโครงการ สรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินผลโครงการมีหลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีหลักการ แนวคิด และเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป ถ้าแบ่งตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินความก้าวหน้า และการประเมินเพื่อตัดสินใจ และถ้าแบ่งตามลำดับเวลา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การประเมินผลโครงการก่อนดำเนินงาน การประเมินผลขณะดำเนินงาน และการประเมินต่อ

โครงการภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน ทั้งนี้ผู้นำไปใช้จะเลือกใช้ตามความเหมาะสมอาจมีการดัดแปลง ปรับปรุงแนวคิด และวิธีการประเมินให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และวัตถุประสงค์โครงการ

1.6 รูปแบบของการประเมินโครงการแบบซิป (CIPP Model)

การประเมินโครงการโดยใช้ซิปโมเดลเป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีนักวิชาการอธิบายเกี่ยวกับการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบซิป ดังนี้

เยาเวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2546) กล่าวถึงแนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีมว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการคือ มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร จะต้องมีการระบุหรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุหรือบ่งชี้ไว้แล้วนำมาเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้นั้น จัดทำให้เป็นสารสนเทศ โดยสารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมายและประโยชน์เพื่อนำไปเสนอและประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือแนวทางการดำเนินการต่อไป

แนวคิดของสตัฟเฟิลบีม มีลักษณะที่จะแบ่งแยกบทบาทของการทำงาน ระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินทำหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาและนำผลการประเมินที่ได้มานั้น ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่อไป

สตัฟเฟิลบีมและคนอื่น ๆ แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบท หรือสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินก่อนที่ลงมือดำเนินการใด ๆ ที่จุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล รวมทั้งพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหาตลอดจนการพิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินตัวป้อนเข้า เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยีและแผนของการทำงาน

3. การประเมินกระบวนการ ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการเพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้น ๆ หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ส่งการเพื่อพัฒนางาน โดยบันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นหลักฐาน

4. ประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นรวมทั้งการพิจารณาในประเด็นการยุบ เลิก หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

สุพัทธ์ พิบูลย์ (2551) สรุปรูปแบบ CIPP Model ว่า สตีฟเฟิลบีมให้ความสำคัญของการประเมินว่า คือ กระบวนการรวบรวม พรรณนา จัดหาและจัดทำสารสนเทศเพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจรายการประเมินและการตัดสินใจประเภทต่าง ๆ มีดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือการประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการเพื่อตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนหรือไม่ สอดคล้องกับปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เหมาะสม

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินความเป็นไปได้ด้านทรัพยากร การพิจารณาเลือกวิธีดำเนินการ โครงการที่เหมาะสม การออกแบบกระบวนการดำเนินการ โครงการให้มีศักยภาพสูงสุดเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการเช่นเดียวกับบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ วิธีดำเนินการและวางแผนวิธีดำเนินงานของโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการมาวางแผนไว้สู่การปฏิบัติ เป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการเพื่อศึกษาว่าอะไรเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ อะไรเป็นปัญหาความความสำเร็จของโครงการ ส่วนใดของโครงการต้องปรับปรุงแก้ไข คำตอบ คำถามเหล่านี้จะทำให้สามารถกำกับดูแลควบคุมและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของโครงการได้ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินกระบวนการจะช่วยให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้า จุดแข็ง จุดอ่อนของโครงการเพื่อการกำกับดูแลการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีดำเนินโครงการและเร่งรัดการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนด

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินหลังสิ้นสุดของโครงการ การประเมินผลผลิตจะตอบคำถามว่า ผลผลิตที่ได้จากโครงการมีอะไรบ้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ความต้องการจำเป็นลดลงหรือไม่ อย่างไร ผลการดำเนินการโครงการคุ้มค่าเพียงใด ควรจะจัดการอย่างไรกับโครงการที่จะติดตามมา ซึ่งคำถามเหล่านี้มีความสำคัญต่อการตัดสินใจความสำเร็จของโครงการ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินผลผลิตจะมีประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจปรับขยายโครงการ ยุติโครงการหรือยกฐานะเป็นงานประจำ

เชาว์ อินโย (2553) ได้กล่าวว่า Danial L. Stufflebeam ได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า CIPP Model โดยให้คำนิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวม และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบตัดสินใจของผู้บริหาร แบบจำลองซิปจะประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ และเป็นการพิจารณาความจำเป็นที่จัดทำโครงการดังกล่าว ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จำนวนของประชากร สภาพเศรษฐกิจ ปัญหาของชุมชนตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผนกำหนดคนโยบาย กำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้มีความเหมาะสม มีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมายเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน การประเมินปัจจัยนำเข้าเข้าไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่าง ๆ จะถูกวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอผู้ดำเนินงานโครงการ อาจต้องการสารสนเทศทุกวัน หรือในตอนเริ่มโครงการเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินโครงการไว้เป็นหลักฐาน การประเมินกระบวนการมีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) หรือจุดด้อย (Weakness) ของโครงการนำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงการดำเนินการโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับขยาย หรือทำงานเป็นประจำ การประเมินผลผลิตจะทำการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการเรียกว่าการประเมินผลลัพธ์ 2) การประเมินผลกระทบของโครงการทั้งบวกและลบ

การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model ทั้ง 4 ขั้นตอน คือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต สามารถนำไปปรับปรุงโครงการ ทั้งนี้การประเมินแต่ละขั้นตอนนี้ดังกล่าวนำไปช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ 4 ประเภท คือ

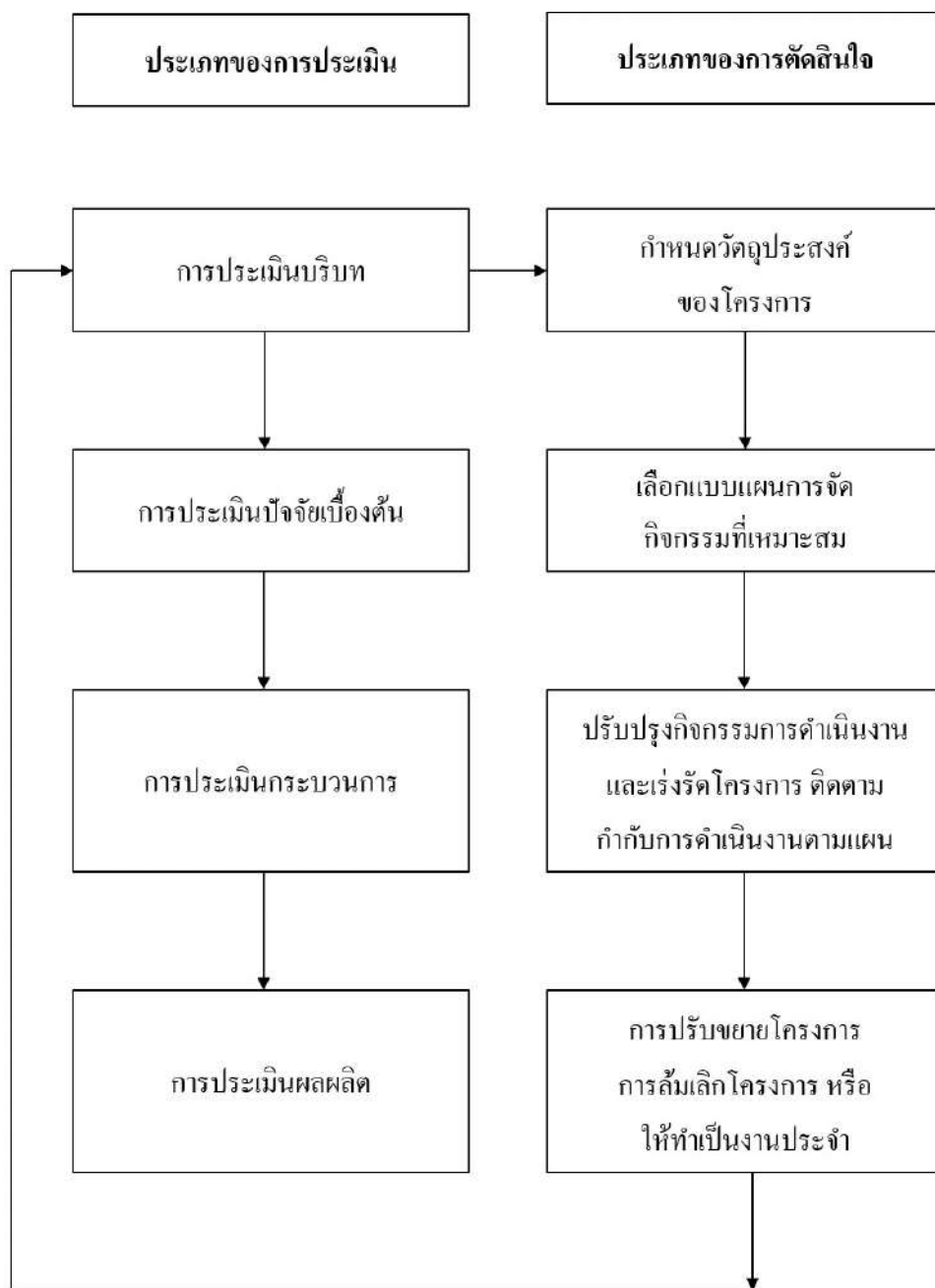
1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) ได้จากการประเมินบริบท นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) จากการประเมินปัจจัยนำเข้า นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจวางโครงการ กลวิธีในการดำเนินโครงการ และขั้นตอนในการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) ได้จากการประเมินกระบวนการ นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) ได้จากการประเมินผลผลิต นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรทำต่อไป ยุติ สัมเลิกละทิ้งโครงการหรือให้ทำเป็นงานประจำ

จากขั้นตอนการประเมินตามรูปแบบชิปและการนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจดังที่ได้กล่าวมา สามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ ดังภาพประกอบ 2.1

ภาพประกอบ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินและการตัดสินใจตามรูปแบบการประเมินชีพ

รัตนะ บัวสนธ์ (2556) ได้กล่าวถึงลักษณะของการประเมินตามทัศนะของสตีฟเฟิลบีม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการประเมินมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมิน คือการจัดหาข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ คุณค่าของการประเมินจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลสารสนเทศที่ได้มานั้น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด

2. การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นวัฏจักร กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องที่ครบวงจรของการดำเนินการ โครงการ ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการกระบวนการประเมิน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๆ 3 ขั้นตอน คือ

2.1. การระบุ บรรยายข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3. การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ นำไปใช้

3. วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP สตีฟเฟิลบีม ได้พัฒนาแนวคิดของวิธีการประเมินโดยอาศัยลักษณะของการแบ่งประเภทของการตัดสินใจ โดยชี้ให้เห็นว่าในการตัดสินใจในส่วนใดก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการใช้กระบวนการประเมินมาช่วยในการตัดสินใจ สตีฟเฟิลบีม ได้จำแนกการตัดสินใจในการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ในรูปแบบของ CIPP 4 ประการ ดังนี้

3.1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินที่เป็นระบบและการวิเคราะห์ในภาพกว้าง (Macro Analytic) ถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของหลักสูตรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อกำหนดหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินบริบท ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) หมายถึง การประเมินเฉพาะการวิเคราะห์ในระดับแคบ (Micro Analytic) ถึงข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานของหลักสูตรให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยเป็นการประเมินเพื่อให้ข้อมูลรายละเอียด สำหรับพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ โครงสร้างของหลักสูตร ชุดสื่อการเรียนการสอนทางไกล อุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ สถานที่เรียนและคุณสมบัติของผู้เรียน ผู้จัดการเรียนรู้และทีมงานสนับสนุน

3.3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบผล การใช้หลักสูตรเป็นระยะ ๆ รวมทั้งบุคคลที่รับผิดชอบในการใช้หลักสูตร โดยการประเมินกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรสำหรับการตัดสินใจว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใด

ส่วนที่บกพร่องจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร การประเมินกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร

3.4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินองค์ประกอบที่เป็นผลผลิตของการใช้หลักสูตรว่า เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ และยังเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกหลักสูตร การประเมินผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ ความพึงพอใจ และการนำความรู้ในหลักสูตรไปปฏิบัติ

สมคิด พรหมจ้อย (2563) ได้กล่าวว่า การประเมินโดยชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นกระบวนการประเมินที่ต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งแนวทางการประเมินในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินบริบท หรือการประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามความคาดหวังหรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ โดยใช้รูปแบบชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นรูปแบบของการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยมีการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยการประเมินสถานะแวดล้อมเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ การประเมินปัจจัยนำเข้าเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่าเหมาะสมหรือไม่โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้มีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการเพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการ ส่วนการประเมินผลผลิตเป็นการประเมินเพื่อดูว่า ผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือตามคาดหวังหรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินโครงการและเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเกณฑ์มาตรฐาน หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แต่ต้น จากแนวคิดดังกล่าวมาแล้ว ผู้รายงานมีความคาดหวังว่า รูปแบบการประเมินแบบซิปโมเดล (CIPP Model) เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลปัตตานี ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

2.1 ความหมายของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลว่า เป็นเด็กที่เข้ารับการรักษายู่ในโรงพยาบาลเนื่องมาจากการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ต้องรับการรักษาพยาบาลติดต่อกันเป็นเวลานานในสถานพยาบาล โดยอยู่ในความดูแลของแพทย์ในระหว่างการรักษาพยาบาล ไม่สามารถมาโรงเรียนได้ ซึ่งอาจรวมไปถึงเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่พักรักษาตัวอยู่ที่บ้าน และต้องมาพบแพทย์เพื่อรับการบำบัดรักษาหรือติดตามผลเป็นระยะ ๆ

อดิศร์สุดา เฟื่องฟู (2554) กล่าวว่า เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล หมายถึง เด็กที่มีภาวะเจ็บป่วยที่เป็นนานเกินกว่า 3 เดือนขึ้นไป ส่งผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวันของเด็กตามวัย และมีผลต่อการดำเนินชีวิต โดยอาจเกิดจากตัวโรคเองหรือ เกิดจากความวิตกกังวลของบิดา มารดา ส่งผลให้ต้องอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน หรือต้องการการรักษาที่มากและยาวนานกว่าเด็กวัยเดียวกัน รวมถึงในบางรายที่เรื้อรังต้องการการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องที่บ้าน การเจ็บป่วยเรื้อรัง เฉพาะโรคที่พบบ่อยในเวชปฏิบัติ เช่น หอบหืด เบาหวาน ลมชัก ภูมิคุ้มกันบกพร่อง เป็นต้น

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) ได้ให้ความหมายของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลไว้ว่า เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล คือกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพที่มีภาวะการเจ็บป่วย ต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานานหรือเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องจากโรคเรื้อรัง ความเจ็บป่วยเรื้อรัง ภาวะผิดปกติเรื้อรังและการเจ็บป่วยที่มีระยะเวลาานาน ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบปกติได้ หรือเข้าเรียนได้แล้วแต่ไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ผลจากการเจ็บป่วยเรื้อรังเด็กจะได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากภาวะของโรคหรือการบำบัดรักษา

จากความหมายที่ได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล คือ กลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพที่มีภาวะการเจ็บป่วย ต้องพักรักษาตัวใน

โรงพยาบาลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาสั้นหรือเป็นระยะ ๆ เนื่องจากโรคเรื้อรัง ความเจ็บป่วยเรื้อรัง ภาวะความผิดปกติเรื้อรังและการเจ็บป่วยที่มีระยะเวลานาน ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบปกติได้ หรือเข้าเรียนได้แล้วแต่ไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ผลจากการเจ็บป่วยเรื้อรังเด็กจะได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากภาวะของโรคหรือการบำบัดรักษา

2.2 ประเภทเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) ได้กล่าวถึง โรคเรื้อรังที่พบบ่อยในผู้ป่วยเด็กที่มารับบริการในโรงพยาบาล ดังนี้

โรคมะเร็ง คือ กลุ่มโรคที่เกิดเนื่องจากเซลล์ของร่างกายมีความผิดปกติที่ DNA หรือสารพันธุกรรม ส่งผลให้เซลล์มีการเจริญเติบโตมีการแบ่งตัวเพื่อเพิ่มจำนวนเซลล์อย่างรวดเร็วและมากกว่าปกติ ดังนั้น จึงอาจทำให้เกิดก้อนเนื้อผิดปกติและในที่สุดก็จะทำให้เกิดการตายของเซลล์ในก้อนเนื้อนั้น เนื่องจากขาดเลือดไปเลี้ยงเพราะการเจริญเติบโตของหลอดเลือด ถ้าเซลล์พวกนี้เกิดอยู่ในอวัยวะใดก็จะเรียกชื่อมะเร็งตามอวัยวะนั้น เช่น มะเร็งปอด มะเร็งสมอง มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก มะเร็งเม็ดเลือดขาว มะเร็งต่อมน้ำเหลือง มะเร็งผิวหนัง เป็นต้น

โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว เป็นโรคที่พบได้ตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น มะเร็งชนิดนี้เกิดจากความผิดปกติของเซลล์เม็ดเลือด ทำให้มีการสร้างเม็ดเลือดชนิดผิดปกติออกมามากเกินไป ในขณะที่เดียวกันเม็ดเลือดที่ผิดปกติ จะไปรบกวนการสร้างเม็ดเลือดปกติทำให้จำนวนเม็ดเลือดที่ดีมีน้อยลง ผู้ป่วยก็จะมีอาการซีดลง มีจุดจ้ำเลือดขึ้นตามตัว หรือมีเลือดออกจากเยื่อต่าง ๆ ในร่างกาย มีไข้ และอาจติดเชื้อรุนแรงเนื่องจากเม็ดเลือดขาวปกติซึ่งจะทำหน้าที่คอยต่อสู้กับเชื้อโรคต่าง ๆ มีปริมาณลดลง และเนื่องจากมะเร็งเม็ดเลือดขาวเป็นมะเร็งที่เกิดกับเลือดซึ่งไหลเวียนไปทั่วร่างกาย มะเร็งที่เกิดขึ้นจึงกระจายไปทั่วร่างกายอย่างรวดเร็วตั้งแต่แรก

โรคไตหรือกลุ่มอาการเนฟโรติก (Nephrotic Syndrome) โดยโรคไตเป็นโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด พบได้ในผู้ป่วยทุกอายุแต่มักพบบ่อยในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี โดยปกติแล้วไตมีหน้าที่ขับของเสียออกจากร่างกาย คูดซิมสารที่มีประโยชน์เข้าสู่ร่างกาย รักษาระดับน้ำและเกลือแร่ของร่างกาย รักษาความเป็นกรด ด่าง ให้สมดุล สร้างฮอร์โมนต่าง ๆ ส่วนผู้ป่วยกลุ่มอาการเนฟโรติกจะมีอาการเนื่องจากไตทำงานผิดปกติ คือ มักมีอาการบวมทั่วตัว การหายใจลำบากจากการน้ำคั่งในช่องท้อง บางรายมีน้ำในช่องปอดร่วมด้วย

โรคหัวใจ เป็นโรคที่พบบ่อยในเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล สามารถแบ่งออกได้มากมายหลายชนิด ความรุนแรง สาเหตุของการเกิดโรคหัวใจจะมีความแตกต่างกันในด้านการรักษา และสามารถแบ่งชนิดของโรคหัวใจได้ดังนี้

1. โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด
2. โรคลิ้นหัวใจพิการ
3. การติดเชื้อที่หัวใจ
4. มะเร็งที่หัวใจ

โรคเบาหวาน เป็นกลุ่มโรคเมแทบอลิซึมซึ่งมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงเป็นเวลานาน น้ำตาลในเลือดสูงก่อให้เกิดอาการปัสสาวะบ่อย กระหายน้ำและหิวเพิ่มขึ้น หากไม่ได้รับการรักษาเบาหวานอาจก่อให้เกิดอาการแทรกซ้อนจำนวนมาก เบาหวานเกิดจากตับอ่อนผลิตอินซูลินไม่เพียงพอ หรือเซลล์ร่างกายไม่ตอบสนองอย่างเหมาะสมต่ออินซูลินที่ผลิต

โรคภูมิแพ้ เป็นโรคที่เกิดขึ้นเนื่องจากปฏิกิริยาของร่างกายต่อสิ่งแปลกปลอม หรือที่เรียกอีกอย่างว่า สารก่อภูมิแพ้ ที่ผ่านเข้าไปในร่างกายในคนปกติ ปฏิกิริยาเช่นว่านี้จะเกิดขึ้นน้อยมากและไม่มีอาการแต่อย่างใด แต่ในผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ปฏิกิริยาของร่างกายไวต่อสารก่อภูมิแพ้จะเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ทำให้ผู้ป่วยมีอาการผิดปกติเกิดขึ้น โรคภูมิแพ้ สามารถแบ่งได้ตามอวัยวะที่เกิดโรคได้เป็น 4 โรค คือ โรคโพรงจมูกอักเสบจากภูมิแพ้หรือโรคแพ้ากาศ โรคตาอักเสบจากภูมิแพ้ โรคหอบหืด โรคผิวหนังภูมิแพ้ผิวหนัง

โรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง เอ็มจี - เอแอลเอส โดยคำว่า ALS ย่อมาจาก Amyotrophic Lateral Sclerosis โรคกล้ามเนื้ออ่อนแรงเอแอลเอสไม่จัดว่าเป็นโรคของกล้ามเนื้อโดยตรง แต่เป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของเซลล์ประสาทที่ควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ หรือความผิดปกติของเซลล์ประสาทนำคำสั่ง จึงทำให้กล้ามเนื้อตามแขนและขาอ่อนแรงลง กลืนลำบาก พูดไม่ชัด ซึ่งเซลล์เหล่านี้มีอยู่ในไขสันหลังและสมอง โดยที่เซลล์เหล่านี้จะค่อย ๆ เกิดการเสื่อมและตายไปในที่สุด

อัมพาตของสมอง (Cerebral Palsy) เป็นกลุ่มอาการผิดปกติอย่างถาวร ที่เป็นผลมาจากสมองซึ่งกำลังพัฒนาถูกทำลายก่อนเกิด ระหว่างเกิด หรือหลังจากเกิด และเป็นผลให้การควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อสูญเสียหรือบกพร่อง โดยประมาณร้อยละ 86 ของเด็ก CP มีความผิดปกติของสมองตั้งแต่เกิด อัมพาตของสมองยังเกิดจากเนื้องอกในสมอง สมองถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงหรือเลือดออกในสมอง ในเด็กทุก ๆ 1,000 คน มีประมาณ 3 ถึง 6 คนที่เกิดมาพร้อมกับโรคอัมพาตของสมอง ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กที่เป็นโรคอัมพาตของสมองมีคะแนน IQ ต่ำกว่า 70 และถูกบ่งชี้ว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน

โรคระบบทางเดินหายใจ คือโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ ซึ่งอวัยวะในระบบนี้เริ่มตั้งแต่ จมูก ช่องคอ ไชน์ส ท่อลม หลอดลม และปอด สาเหตุ

ของโรคระบบทางเดินหายใจที่พบบ่อย คือ การติดเชื้อไวรัส เช่น โรคหวัด ไข้หวัดใหญ่ โรคหลอดลมอักเสบ โรคปอดอักเสบ โรคปอดบวม รองลงไปคือ ติดเชื้อแบคทีเรีย

ภาวะทุพโภชนาการ (Malnutrition) หมายถึง ภาวะที่ร่างกายได้รับสารอาหารผิด เบี่ยงเบนไปจากปกติ อาจเกิดจากได้รับสารอาหารน้อยกว่าปกติ หรือเหตุทุติยภูมิ คือ เหตุเนื่องจาก ความบกพร่องจากการกิน การย่อย การดูดซึม ในระยะ 2-3 ปีแรกของชีวิต จะมีผลกระทบต่อระดับสติปัญญาและการเรียนภายหลัง เนื่องจากเป็นระยะที่มีการเจริญเติบโตของสมองสูงสุด

สรุปได้ว่า ประเภทของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลที่พบบ่อย ได้แก่ โรคมะเร็ง โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว โรคไตหรือกลุ่มอาการเนฟโรติก โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคภูมิแพ้ โรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง เอ็มจี – เอแอลเอส อัมพาตของสมอง (Cerebral Palsy) โรคระบบทางเดินหายใจ และภาวะทุพโภชนาการ ซึ่งภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตประจำวันในด้านสุขภาพ ยังส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจ การปรับตัวให้เข้ากับสังคมและ สภาพแวดล้อม และด้านการเรียนอีกด้วย

2.3 การให้บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) กล่าวว่า เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ทางการศึกษาจัดว่าเป็น เด็กพิการประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพมีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพราะการเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษาต่อเนื่อง เมื่อหายป่วยหรืออาการดีขึ้นกลับไป เรียนจะเรียนไม่ทันเพื่อน เด็กส่วนใหญ่จึงเกิดความเบื่อหน่าย ท้อถอย ไม่อยากไปโรงเรียนอีก บางรายเรียนช้าขึ้น หรือลาออกจากโรงเรียนไปกลางคัน ทำให้สูญเสียโอกาสทางการศึกษาเสียเวลา เสียอนาคตเป็นภาระครอบครัวและจะเป็นปัญหาสังคมต่อไป และบางรายไม่สามารถเข้าเรียนได้ตามเกณฑ์การศึกษากลับเป็นเหตุให้ขาดโอกาสทางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ได้กล่าวถึงความสำคัญและสิทธิของคนพิการในการรับ บริการทางการศึกษาว่า มาตรา 10 วรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการ พ.ศ.2551 เพื่อให้คนพิการทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ให้คนพิการได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษาตาม ประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบอย่างทั่วถึงและเสมอภาคซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ รัฐบาล รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552 - 2561) คือ 1) คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค 2) คนพิการได้รับการศึกษา อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบ

การศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนพิการไทย 2) ให้โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ และ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 “มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” “มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด” คนพิการเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพพึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ไม่เป็นภาระของครอบครัวหรือสังคม ในส่วนของการศึกษาปัจจุบัน ได้แบ่งประเภทของความพิการไว้ทั้งหมด 9 ประเภท เพื่อให้ครอบคลุมเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างทั่วถึง ได้แก่

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ
5. บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
7. บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
8. บุคคลออทิสติก
9. บุคคลพิการซ้อน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับเด็กวัยเรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กพิการและด้อยโอกาส จึงได้มอบหมายให้ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ร่วมมือกับโรงพยาบาลหรือสถาบันทางการแพทย์ดำเนินงาน โครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลขึ้น ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มี “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการปฏิบัติหน้าที่อื่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2553” (2553) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

ฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล โดยกล่าวไว้ในข้อ 4 (1) คือให้ศูนย์การศึกษาพิเศษส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่คนพิการที่มีความบกพร่องทางสุขภาพซึ่งเจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ในโรงพยาบาลหรือที่บ้านเป็นระยะเวลา นานจนไม่สามารถไปเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามปกติ ซึ่งก่อนหน้านั้นคณะรัฐมนตรี มีมติอนุมัติหลักการให้ดำเนินงานโครงการดังกล่าวในช่วงที่ 1 ระหว่างปีงบประมาณ 2552 – 2556 เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2551 และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการต่อในช่วงที่ 2 ตามมติคณะกรรมการ กลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 2 (ฝ่ายสังคม และกฎหมาย) ในคราวประชุมครั้งที่ 4/2556 เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2556 อีก 5 ปี คือระหว่างปีงบประมาณ 2557 - 2561 อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องดังกล่าวมีการจัดมานานแล้ว กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2501 กรมสามัญศึกษา (กองการศึกษาพิเศษ) ได้อนุมัติจัดทำโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยด้วยโรคโปลิโอหรือโรคไขสันหลังอักเสบในโรงพยาบาลศิริราชเป็นแห่งแรก ซึ่งในยุคแรกใช้ชื่อว่า “โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล” เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล หมายถึง เด็กเจ็บป่วยในวัยเรียนที่ต้อง เข้ารับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่องเวลานานหรือเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องจากโรคเรื้อรัง ความเจ็บป่วยเรื้อรังภาวะผิดปกติเรื้อรังและการเจ็บป่วยที่มีระยะเวลายาวนาน ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบปกติได้หรือเข้าเรียนได้แล้วแต่ไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ผลจากการที่เด็กมีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังนอกจากเด็กจะได้รับผลกระทบทางด้านร่างกายที่ต้องได้รับความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากภาวะของโรคหรือการบำบัดรักษา เช่น การให้สารน้ำทางกระแสโลหิต การผ่าตัด การใช้เคมีบำบัด ฯลฯ แล้วยังมีผลกระทบทางด้านจิตใจทำให้เกิดความอ่อนแอ หวาดกลัว ซึมเศร้า หดหู่ สับสน วุ่นวายเบียดเบียนกับการรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานาน เกิดความเครียดและความวิตกกังวลต่อสภาพความเจ็บป่วยของตนเอง มีความประสงค์จะกลับบ้าน ต้องการกลับไปเรียนหนังสือเนื่องจากกลัวเรียนไม่ทันเพื่อน กลัวว่าจะต้องเรียนซ้ำชั้น และหากทราบถึงความรุนแรงของโรคจะส่งผลให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังในการรักษาและหมดกำลังใจในที่สุด จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเหตุให้เด็กเหล่านี้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือเด็กบางคนไม่สามารถเข้าเรียนได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา เด็กกลุ่มนี้จัดอยู่ในกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพซึ่งเป็นคนพิการประเภทหนึ่งใน 9 ประเภทความพิการของกระทรวงศึกษาธิการ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552, 2552) และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลจึงนับเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างทางเลือกให้กับเด็กวัยเรียนกลุ่มนี้ด้วยเหตุที่โรงพยาบาลและสถาบันทางการแพทย์เป็นองค์กรที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบของ “ศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล” จึงเป็น

การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ซึ่งไม่สามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติให้ได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษจากโรงเรียนและโรงพยาบาลประกอบกับโรงพยาบาลหลายแห่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดให้มีโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเด็กป่วย ในโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งพระราชทานเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยมีครูในศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นผู้สอนและจัดกิจกรรมให้แก่เด็กเจ็บป่วยดังกล่าว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เด็กเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังซึ่งต้องเข้ารับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานานหรือรักษาต่อเนื่องนับเป็นความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษโดยเฉพาะในด้านการศึกษา เพราะการเข้าอยู่ในโรงพยาบาลเพื่อรับการรักษาอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง ทำให้ไม่สามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติ และเมื่อเด็กเกิดสภาวะเจ็บป่วยอาจส่งผลทำให้มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เป็นไปได้ช้ากว่าปกติ ซึ่งการส่งเสริมและการกระตุ้นพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ โดยการจัดการศึกษาในปัจจุบันได้มุ่งเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เข้าถึงผู้เรียนทุกคนในทุกสภาพร่างกายและทุกสถานที่ มิได้จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการได้ตามศักยภาพ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 ระบบการให้บริการทางการศึกษาของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนในโรงพยาบาลว่าเป็นการให้บริการด้านการศึกษา ซึ่งเป็นทางเลือกในการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีรูปแบบต่อไปนี้

1. จัดแบบโรงเรียนในโรงพยาบาล มีห้องเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล โดยเฉพาะ
2. รับนักเรียนทุกระดับชั้น อายุระหว่าง 3 - 15 ปี ที่โรงพยาบาลรับไว้ในแผนกกุมารเวชศาสตร์และแผนกอื่น ๆ ซึ่งแพทย์ส่งมาเรียน
3. การจัดชั้นเรียน มีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ
 - 3.1. ชั้นเด็กเล็ก รับเด็ก 3 - 6 ปี ทั้งที่เคยเข้าเรียนในชั้นอนุบาลหรือไม่เคยเข้าเรียนมาก่อน

3.2. ระดับประถมศึกษา จัดเด็กเข้าชั้นเรียนตามระดับที่เด็กเรียนมาจากโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 สำหรับเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคันในระดับชั้นต่าง ๆ ครูพิจารณา จัดเข้าชั้นเรียนตามระดับความรู้เดิม

3.3. ระดับมัธยมศึกษา จัดเข้าชั้นเรียนตามระดับที่เรียนมาจากโรงเรียนต้นสังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2548) ได้จัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล เป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ตามสภาพของความเจ็บป่วย ที่มีความสามารถและความพร้อมทางการเรียนที่แตกต่างกันและมีเวลาในการเข้าชั้นเรียนไม่พร้อมกัน เนื่องจากการตรวจรักษาหรือได้รับบริการด้านการแพทย์ในเวลาที่แตกต่างกัน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลจึงมีความเหมาะสมที่สุด โดยเฉพาะทางด้านการเรียนการสอนด้านวิชาการ ซึ่งเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล มีความสามารถพื้นฐานและมีพื้นฐานความรู้เดิมที่แตกต่างกัน มีการสอบรายบุคคลในชั้นเรียนและการสอบข้างเตียงผู้ป่วยในกรณีไม่สามารถลงจากเตียงได้

2. การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย กรณีที่มีเด็กหลายคนที่เรียนในระดับชั้นเดียวกัน มีความรู้ความสามารถใกล้เคียงกัน จึงจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มร่วมกัน โดยเฉพาะวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันและสามารถบูรณาการเข้ากันได้ ซึ่งจะเกิดผลดี คือ ช่วยให้เกิดมิตรภาพ ได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ได้มีการช่วยเหลือกันในการเรียน เด็กที่เรียนเก่งช่วยสอนเด็กที่เรียนอ่อนกว่า ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระการสอนของครู ทำให้มีเวลาในการซ่อมเสริม หรือทบทวนหรือเตรียมสอบให้กับนักเรียนคนอื่น ๆ ได้

3. การจัดกิจกรรมรวม เป็นการจัดกิจกรรมทุกระดับชั้นเรียนเข้าด้วยกัน เช่น การอบรม ตอนเช้ากิจกรรมกายบริหาร ร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมดนตรี เกมการศึกษา ดุภาพยนตร์ เป็นต้น ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 12 จังหวัดชลบุรี (2547) ได้ให้ความหมายการให้บริการด้านการศึกษาว่า หมายถึง การบริการด้านการศึกษา ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความต้องการจำเป็นที่ส่งเสริมความงอกงามทางด้านจิตใจ สนุกสนานเพลิดเพลินควบคู่ไปกับการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนนั้นยึดตามความต้องการจำเป็นของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล แผนการรักษาของแพทย์ และผู้ปกครอง เป็นสำคัญ ซึ่งมีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1. การสอนในห้องเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลที่แพทย์อนุญาตให้เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลสามารถเดินทางจากหอผู้ป่วยมารับบริการในห้องเรียนศูนย์การเรียนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

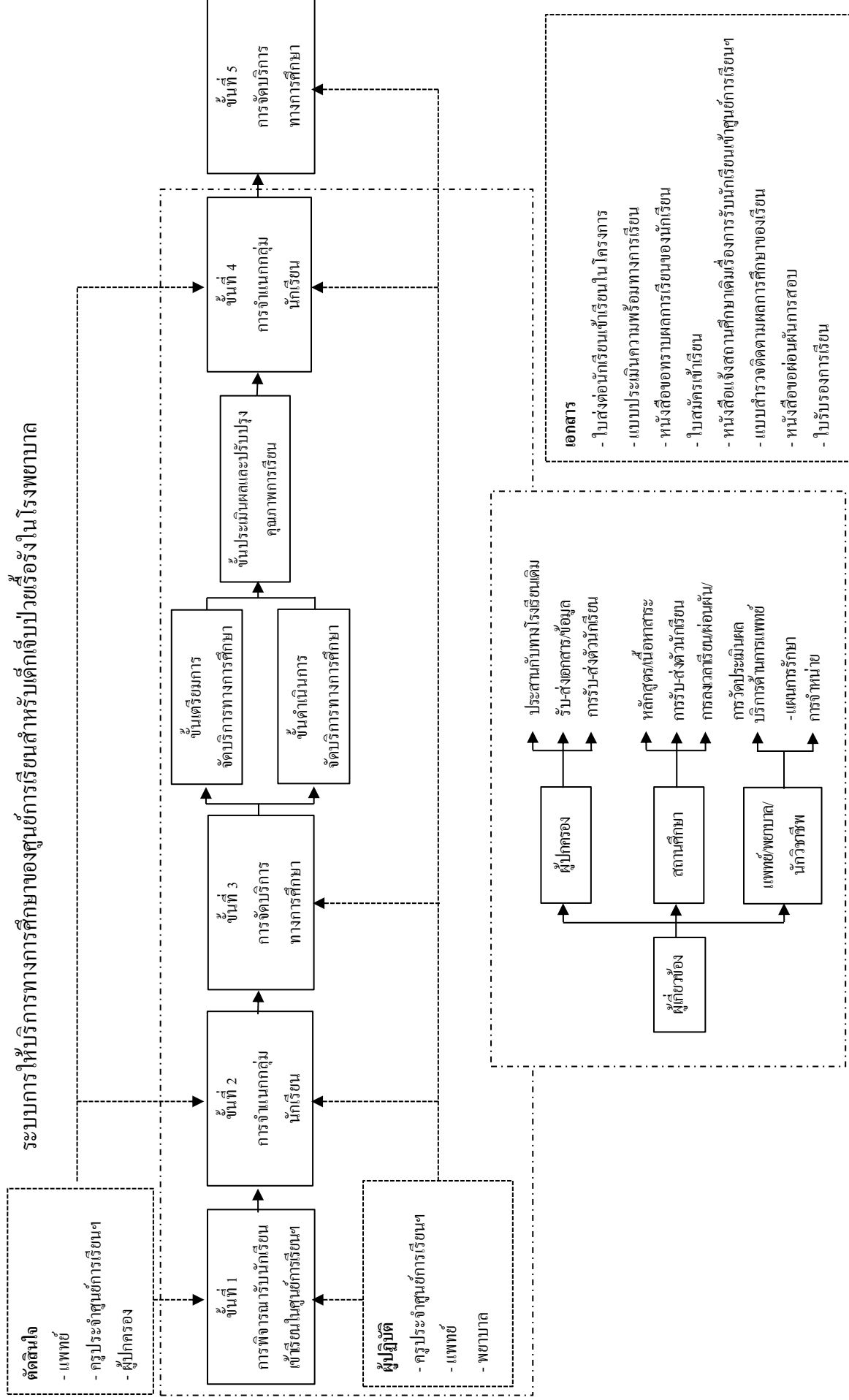
ได้ โดยแบ่งเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มตามความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยกิจกรรมทางวิชาการจะจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาตามระดับความสามารถของเด็ก ส่วนกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมกลุ่มสนทนา การ กิจกรรมพิเศษตามเทศกาล การเล่นเกมการศึกษา กิจกรรมกายบริหาร กิจกรรมฝึกอาชีพจะจัดการเรียนการสอนเป็นแบบกลุ่ม

3.2. การสอนที่เตียง เป็นการสอนรายบุคคลแก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลที่แพทย์ลงความเห็นว่าคุณควรได้รับการทางการศึกษา แต่เดินทางไปเรียนในห้องเรียนศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลได้ เนื่องจากไม่สามารถลงจากเตียงได้ เช่น เด็กที่ได้รับอุบัติเหตุมีอุปสรรคทางการแพทย์ ดัดร่างกายอยู่ทำให้ไม่สะดวกในการเคลื่อนไหว อยู่ในห้องแยก ฯลฯ หรือมีความต้องการจัดการเรียนการสอนที่ต่างจากผู้อื่นจนไม่สามารถเรียนร่วมกับผู้อื่นได้

3.3. การสอนที่หอผู้ป่วย เป็นการสอนแบบกลุ่มให้แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งได้รับการลงความเห็นจากแพทย์ว่าคุณควรได้รับการทางการศึกษา แต่ไม่สามารถเดินทางไปเรียนในห้องเรียนศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลได้ เนื่องจากป้องกันการติดเชื้อในบางโรค หรือในเด็กเจ็บป่วยบางรายไม่สามารถเคลื่อนไหวจากเตียงได้สะดวก การเรียนการสอนจึงต้องจัดกลุ่มเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่มีความสามารถทางวิชาการใกล้เคียงกันหรืออาชีวกรรมการเรียนในกลุ่มที่มีความสามารถทางวิชาการต่างกัน หรือให้บริการทางการศึกษาอื่น ๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมกลุ่มสนทนา การ เกมการศึกษา กิจกรรมฝึกอาชีพ เป็นต้น เสริมให้ตามความสนใจโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาวะโรค และความคิดเห็นจากแพทย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) กล่าวว่า การจัดการศึกษารูปแบบศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เป็นการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มเด็กที่เจ็บป่วยในวัยเรียน ซึ่งจัดโดยศูนย์การศึกษาพิเศษร่วมมือกับโรงพยาบาลหรือสถาบันทางการแพทย์ เป็นการศึกษาที่เป็นทางเลือกและเข้าถึงเด็กเจ็บป่วยที่อยู่ในวัยเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ โดยให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบของศูนย์การเรียนในโรงพยาบาล ยึดหลักการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพความเจ็บป่วยของเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งภารกิจนี้เป็นหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการปฏิบัติหน้าที่อื่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2553 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2553 โดยมีระบบการให้บริการด้านการศึกษาของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ดังภาพประกอบ 2.2

ระบบการให้บริการทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

ภาพประกอบ 2.2 ระบบการให้บริการทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล
แหล่งที่มา : สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559: 47)

การดำเนินงานในส่วนของการให้บริการด้านการศึกษาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ ศูนย์การศึกษาพิเศษจะต้องติดต่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพิจารณารับนักเรียนเข้าเรียนในศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ในโรงพยาบาล

ขั้นที่ 2 การจำแนกกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 3 การจัดบริการทางการศึกษา

1. ขั้นเตรียมการจัดบริการทางการศึกษา
2. ขั้นดำเนินการจัดบริการทางการศึกษา
3. ขั้นประเมินผลและปรับปรุงคุณภาพการเรียน

ขั้นที่ 4 การจำหน่ายนักเรียนออกจากศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

ขั้นที่ 5 การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย (2556) โดย ดร. ประภาศรี นันทน์ถนอมิต หัวหน้าโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย กล่าวว่า โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กป่วยที่รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทบทวนวิชาที่เรียนมา และมีโอกาสสอบเลื่อนชั้น โดยมีคุณครูจากกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาประจำที่โครงการ เพื่อจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน แต่เนื่องด้วยโครงการนี้เปิดดำเนินการมายาวนานกว่า 40 ปี จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบทปัจจุบัน นั่นคือในอดีตนั้นโครงการจะรับเฉพาะเด็กป่วยเรื้อรังที่รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลานานหลายเดือน และสอนทดแทนทุกวิชายาวนานเป็นภาคเรียน แต่ในปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงทำให้ผู้ป่วยเด็กหายจากอาการเจ็บป่วยได้เร็วขึ้นไม่จำเป็นต้องอยู่โรงพยาบาลนานเช่นเดิมแล้ว โครงการจึงปรับเปลี่ยนให้มีการสอนเสริมเป็นรายวิชาด้วยโดยเน้นวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาหลักเพื่อให้สามารถบูรณาการไปสู่วิชาอื่นๆ ได้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมการศึกษาให้เด็กป่วยเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล มีลักษณะการทำงานแบบสหสาขาวิชาชีพระหว่างทีมสาธารณสุขและทีมบริการศึกษาทำให้การดูแลเด็กป่วยมีคุณภาพที่ดีขึ้น

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า ระบบการให้บริการทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เป็นการให้บริการทางการศึกษา ซึ่งเป็นทางเลือกในการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กเจ็บป่วยในวัยเรียน จัดโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ ร่วมกับโรงพยาบาลหรือสถาบันทางการแพทย์ จัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล โดยสอดคล้องกับสภาพความเจ็บป่วยของเด็กเป็นรายบุคคล มีรูปแบบการสอน 3 รูปแบบ ได้แก่ การสอนในห้องเรียน การสอนที่เตียง และการสอนที่หอผู้ป่วย ซึ่งมีระบบการให้บริการด้านการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การพิจารณารับนักเรียนเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ขั้นที่ 2 การจำแนกกลุ่มนักเรียน ขั้นที่ 3 การจัดบริการทางการศึกษา ขั้นที่ 4 การจำหน่ายนักเรียนออกจากศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล และขั้นที่ 5 การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2.5 บทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

พรพิมล จงเป็นสุขเลิศ (2543) กล่าวว่า ครูที่ประจำอยู่ตามโรงพยาบาล คือ ครูการศึกษาพิเศษ ทำหน้าที่หลักสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในชั้นเรียนพิเศษเต็มเวลา หรือเดินสอนตามเตียงเป็นบางเวลา และช่วยปรับพฤติกรรมให้แก่เด็กป่วยที่มีปัญหา นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประสานงานกับบุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์ จิตแพทย์ นักโสตสัมผัสวิทยา นักแก้ไขการพูด ฯลฯ เพื่อให้เด็กป่วยได้รับบริการพิเศษต่าง ๆ ตามความจำเป็นของเด็กแต่ละคน รวมทั้งติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนเดิมของเด็กเพื่อให้เด็กมีความต่อเนื่อง และติดต่อกับผู้ปกครองเด็กเพื่อรายงานความก้าวหน้าในการเรียนของเด็ก และเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างผู้ปกครองกับบุคลากรทางการแพทย์และโรงเรียนของเด็ก

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลว่า เด็กเจ็บป่วยที่อยู่ในโรงพยาบาลมาจากโรงเรียนต่าง ๆ หลายแห่ง และมีพื้นความรู้แตกต่างกันไปหลายระดับชั้น เด็กในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (ป.1 - ป.6) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย (ม.1 - ม.6) ครูแต่ละคนต้องรับผิดชอบดูแลนักเรียนหลายระดับชั้น โดยครูมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. หน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนรู้

1.1. สรรวนักเรียนในระดับชั้นที่ตนเองรับผิดชอบ โดยเยี่ยมเด็กป่วยตามหอผู้ป่วยเป็นประจำ (เนื่องจากเด็กป่วยมีการหมุนเวียนเข้า - ออก โรงพยาบาลอยู่ตลอดเวลา จำนวนเด็กจะไม่คงที่ในแต่ละวัน)

1.2. ติดต่อประสานกับแพทย์หรือพยาบาล ให้พิจารณาส่งเด็กเข้าเรียน

1.3. รับเด็กเข้าเรียน โดยให้เด็กที่เข้าเรียนครั้งแรก เขียนใบสมัครตามแบบฟอร์มที่จัดทำไว้ และส่งลงทะเบียนนักเรียน

1.4. ทดสอบหรือสัมภาษณ์ความรู้เดิมเพื่อจัดการเรียนการสอนให้ต่อเนื่องและเหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

1.5. เมื่อเด็กเข้าเรียนแล้ว ครูจะประสานกับทางโรงเรียน โดยมีจุดหมายติดต่อโรงเรียนของเด็กในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.5.1. แจ้งการรับเด็กเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ภายในสัปดาห์แรก

1.5.2. ขอผ่อนผันการสอบหากเป็นช่วงเวลาใกล้สอบ และเด็กป่วยยังไม่สามารถออกจากโรงพยาบาลได้ ซึ่งทางโรงเรียนอาจจะอนุญาตให้นำข้อสอบมาสอบที่โรงพยาบาลหรือผ่อนผันให้เด็กกลับไปสอบที่โรงเรียนในภายหลังเมื่อหายป่วยแล้วก็ได้

1.5.3. ออกใบรับรองการเรียนเพื่อให้เด็กกลับไปเรียนต่อที่โรงเรียนเดิม

1.5.4. ส่งจดหมายติดตามผลการศึกษาเมื่อเด็กออกจากโรงพยาบาลแล้ว

1.6. ดูแลเด็กป่วยในขณะที่เรียน หากเด็กคนใดมีปัญหาหรือมีอาการไม่ดีให้แจ้งแพทย์หรือพยาบาลทันทีเพื่อนำเด็กไปพักผ่อน หรือให้การบำบัดรักษาก่อน

1.7. ให้คำปรึกษาแนะแนวแก่เด็กและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียน

2. งานสอน

ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องสามารถสอนได้ทุกระดับชั้น ทุกวิชา ครูอาจแบ่งกันสอนในระดับชั้นที่รับผิดชอบหรือตามรายวิชาที่ถนัดก็ได้ เช่น ครู ก. สอนวิชาคณิตศาสตร์ทุกระดับชั้น ตั้งแต่ ป.1 - ม.3 ครู ข. สอนวิชาภาษาไทยทุกระดับชั้น เป็นต้น ครูต้องร่วมมือกันจัดทำตารางสอน/ตารางกิจกรรมประจำวัน แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IPP) หรือแผนการจัดการศึกษาที่เหมาะสม

3. งานกิจกรรมนักเรียน

ครูร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนตามโอกาส เช่น งานปีใหม่ วันเด็ก วันแม่ วันพ่อ และจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เช่น งานวันลอยกระทง และวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่น สนับสนุนให้เด็ก ๆ ช่วยกันจัดบอร์ดนิทรรศการ เป็นต้น

4. หน้าที่พิเศษ

4.1. งานด้านธุรการ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ นอกจากงานในหน้าที่ครูประจำชั้นและงานสอนแล้ว ครูอาจจะต้องแบ่งกันทำงานธุรการต่าง ๆ เช่น งานทะเบียนและสถิตินักเรียน งานการเงินและการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา งานสารบรรณรับ - ส่งหนังสือ ร่าง - โต้ตอบจดหมายราชการกับหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กร หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4.2. งานบริการ เช่น ให้บริการแก่เด็กป่วยและผู้ปกครองยืมหนังสือที่จัดเป็นมุมห้องสมุด เป็นต้น

4.3. งานประชาสัมพันธ์ เช่น ต้อนรับให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาเยี่ยม ศึกษาดูงาน พบปะทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง จัดทำเอกสารเผยแพร่ แนะนำ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เป็นต้น

4.4. งานนิทรรศการทางวิชาการ เช่น การร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงาน และกิจกรรมการดำเนินงาน เป็นต้น

4.5. การประสานงาน ครูต้องสามารถติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ในโรงพยาบาล เช่น ฝ่ายธุรการ การเงิน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพัสดุ และหน่วยโสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงด้วยดี รวมทั้งการติดต่อประสานกับองค์กรหรือบุคคลภายนอกที่มาเป็นอาสาสมัครช่วยจัดกิจกรรม หรือบริจาคเงิน สิ่งของ อุปกรณ์การศึกษาให้แก่โรงพยาบาล

4.6. จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานส่งให้หน่วยงานต้นสังกัดทั้งฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการ และโรงพยาบาล เมื่อสิ้นภาคเรียน สิ้นปีการศึกษา หรือสิ้นปีงบประมาณ

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนสำหรับเด็กป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ได้แก่ หน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนฯ งานสอน งานกิจกรรมนักเรียน และหน้าที่พิเศษ ทั้งด้านธุรการ งานบริการ งานประชาสัมพันธ์ การประสานงานและสรุปผลการดำเนินงาน

2.6 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) กล่าวว่า ผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ได้แก่

1. ศูนย์การศึกษาพิเศษ

เมื่อมีเด็กเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและเข้ามารักษาตัวในโรงพยาบาลที่มีศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ศูนย์การศึกษาพิเศษมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน ดังนี้

1.1. รวบรวมข้อมูลเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่มารับบริการในศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล

1.2. รายงานข้อมูลเด็กที่มารับบริการ ส่งสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

1.3. ประสานหน่วยงานซึ่งเป็นเครือข่ายทางการศึกษาในพื้นที่ (โรงเรียนเดิมของเด็ก/สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย/อบจ./อบต./สาธารณสุข/พมจ./เทศบาล)

1.4. จัดทำข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคลพร้อมจัดระบบการดูแลช่วยเหลือและส่งต่อให้เหมาะสมกับสภาพความเจ็บป่วย โดยการประสานงานและร่วมส่งเสริม สนับสนุนด้านการแพทย์ร่วมกับทีมงานของโรงพยาบาล

2. โรงพยาบาล

โรงพยาบาลที่จัดศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ในฐานะเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนด้านสถานที่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของโรงพยาบาลคือ แพทย์พิจารณาส่งต่อเด็กป่วยในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ารับบริการด้านการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลพร้อมใบแสดงความคิดเห็นของแพทย์ เพื่อแจ้งให้ครูผู้สอนทราบเกี่ยวกับข้อจำกัด หรือสิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษที่อาจเกิดอันตรายกับเด็กป่วย หรือครูผู้สอนแจ้งการอนุญาตให้นักเรียนกลับบ้านพร้อมทั้งกำหนดนัดให้มารับการรักษาในครั้งต่อไปให้กับครูของศูนย์การเรียนรู้ฯ ทราบเพื่อวางแผนการจัดการศึกษาต่อไป

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะเป็นต้นสังกัดของเด็กเจ็บป่วยที่เข้ารับบริการด้านการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ฯ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1. จัดทำข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคลพร้อมกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานในการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับสภาพความเจ็บป่วย

3.2. ประสานหน่วยงานซึ่งเป็นเครือข่ายทางการศึกษาในพื้นที่ (อบจ./อบต./สาธารณสุข/พมจ./เทศบาล/โรงพยาบาล)

4. สถานศึกษา

เมื่อศูนย์การเรียนรู้รับเด็กเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้ และแจ้งให้สถานศึกษาทราบแล้วครูประจำชั้นของเด็กป่วยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

4.1. จัดทำฐานข้อมูลรายบุคคลของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังและประสานโรงพยาบาลที่เด็กป่วยรักษาตัว

4.2. กำหนดขั้นตอนการช่วยเหลือ/ประสานงานเป็นระยะ

5. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

ยูวดี สุพรมงคลเลิศ (2539) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังนั้น นอกเหนือจากบุคลากรทางการศึกษาแล้ว ยังประกอบด้วยบุคลากรทางการแพทย์ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำงานประสานกัน เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จดังนี้

1. แพทย์ (Medical Personal) หมายถึง แพทย์ทั่วไปหรือแพทย์ชำนาญเฉพาะโรค เช่น กุมารแพทย์ จักษุแพทย์ ศัลแพทย์ทางกระดูก โสต คอ นาสิกแพทย์ แพทย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู จิตแพทย์ เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่ตรวจวินิจฉัยและวางแผนในการบำบัดรักษาเพื่อปรับสภาพความพิการและฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กพิการ จนสามารถดำรงชีวิตได้ใกล้เคียงกับเด็กปกติทั่วไปมากที่สุด โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ เช่น พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยาคลินิก เป็นต้น ในการบริหารและดำเนินการตามนโยบายนั้น แพทย์ที่ทำหน้าที่เป็นแพทย์หัวหน้าหน่วยงานยังมีหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำทางวิชาการ การปฏิบัติงาน การบริการ การค้นคว้าวิจัย และการประสานงานกับบุคลากรในหน่วยงาน รวมถึงบุคลากรนอกหน่วยงานและสถานบันอื่น ๆ

2. พยาบาล (Nurse) นอกเหนือจากหน้าที่ในการดูแลเด็กเจ็บป่วยเรียบร้อยแล้ว พยาบาลยังมีหน้าที่ประจำในหน่วยงานที่มีการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก หน้าที่ในการบริหาร วางแผนและประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานด้วยกัน และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานหรือฝ่ายอื่น ๆ ทั้งในและนอกโรงพยาบาล ปฏิบัติงานในห้องเล่นของหน่วยงานและในเด็กผู้ป่วย โดยจัดกิจกรรมการเล่น การเรียน และเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก สังเกตพฤติกรรมที่มีปัญหาแล้วส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

3. นักกิจกรรมบำบัด (Occupational Therapist) มีหน้าที่ในการแก้ไขลักษณะท่าทาง และฝึกการใช้มือและนิ้ว เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงทักษะอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจด้วยตนเองและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับเทคนิคที่จำเป็นในการเรียน

4. นักจิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychologist) มีหน้าที่ในการตรวจและวินิจฉัยทางจิตวิทยา แก้ไขปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าเกี่ยวกับวิธีการดูแลเด็กแก่ผู้ปกครอง และให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของเด็กแก่ครูผู้สอน

5. นักสังคมสงเคราะห์ (Social Worker) มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และให้การสงเคราะห์แก่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาครอบครัว นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างโรงเรียนและครอบครัวของเด็ก และประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนและองค์กรอื่น ๆ

พรพิมล จงเป็นสุขเลิศ (2543) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของชุมชน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือในการดูแลเด็ก (Child Care Assistance) ระบบโรงเรียน (School System) การที่สังคมตระหนักและเห็นคุณค่าของเด็ก (Community Values) การดูแลรักษาที่บ้าน (Respite Care) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Facilities for Special Needs) ระบบกฎหมาย

และการเมือง (Legal and Political System) เครือข่ายองค์กรที่ให้การสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Support Networks) ระบบการดูแลสุขภาพ (Health Care System) กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการ (Formal Support Groups) แหล่งทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Resources) และศาสนาและวัฒนธรรม (Religion and Culture)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลมีผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงพยาบาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งนอกเหนือจากบุคลากรทางการศึกษาแล้วยังมีผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์ ทั้งแพทย์ พยาบาล นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยาคลินิก นักสังคมสงเคราะห์ และรวมไปถึงชุมชนที่มีบทบาทในการประสานความร่วมมือ เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังให้ประสบผลสำเร็จ

3. บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ ความพิการ และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครูบุคลากรและชุมชน รวมทั้งการจัดสื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง

3.1 ประวัติศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2543 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2543 เพื่อให้เป็นสถานศึกษาสำหรับให้บริการด้านการศึกษาแก่เด็กพิการในจังหวัดที่ไม่มีโรงเรียนเฉพาะความพิการ ในระยะแรกอยู่ในความดูแลของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา ซึ่งได้แต่งตั้งให้นายสุรัตน์ บุญฤทธิ์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา มาปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี จนถึงวันที่ 27 ธันวาคม 2544 โดยตั้งสำนักงานชั่วคราวอยู่ที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดปัตตานี ต่อมาในวันที่ 29 เมษายน 2545 กรมสามัญศึกษาได้มีคำสั่งแต่งตั้งนายชาญชัย สุคติ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนคณะราษฎรบำรุง 2 มัธยมศึกษาในตำแหน่งหัวหน้าศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี และได้ขออนุญาตใช้อาคารสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดปัตตานี เป็นสำนักงานชั่วคราว

ในปี พ.ศ. 2550 ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี ได้รับอนุญาตให้ใช้สถานที่สาธารณประโยชน์ บริเวณหมู่ 6 ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื้อที่ 5 ไร่ 1 งาน 67 ตารางวา เพื่อดำเนินการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างประกอบอื่นเป็นอาคารสำนักงานที่ถาวร และได้รับงบประมาณตามโครงการศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและผู้ได้รับผลกระทบต่อเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเงินงบประมาณ 13,325,250 บาท (สิบสามล้านสามแสนสองหมื่นห้าพันสองร้อยห้าสิบบาทถ้วน) เพื่อก่อสร้างอาคารศูนย์การศึกษาพิเศษแบบมาตรฐาน สำหรับให้บริการฟื้นฟูเตรียมความพร้อมเด็กพิการในจังหวัดปัตตานี ต่อมาสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้อนุมัติงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างอาคารศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแบบประหยัด รั้ว และงานฝังบริเวณ ได้แก่ ป้อมยาม ถนน โรงจอดรถ คุระบายน้ำ และ เสาธง และได้ย้ายสำนักงานมาเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2552 ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีคำสั่งให้นายชาญชัย สุดใจ ไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต จังหวัดกาญจนบุรี และได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้นายสุรัตน์ บุญฤทธิ์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม 2552 จนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2554 เป็นต้นมา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้อนุมัติงบประมาณก่อสร้างอาคารประกอบต่าง ๆ เช่น บ้านพักครูแบบแฟลต อาคารพยาบาล โรงอาบน้ำ สำหรับคนพิการ และได้้อนุมัติงบประมาณในการปรับปรุงต่อเติม ซ่อมแซม จนปัจจุบันศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี มีอาคารสถานที่ให้บริการนักเรียนพิการแบบไป - กลับ ทั้งที่อาคารสำนักงานศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี และหน่วยบริการต่าง ๆ ทั้ง 12 อำเภอ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการสะเนิง ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอเมืองปัตตานี ใช้อาคารสำนักงานโรงเรียนชุมชนบ้านสะเนิง หมู่ที่ 5 ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการยะรัง ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอยะรัง ใช้อาคารสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด หมู่ที่ 5 ตำบลปิตุภูมิ อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี

3. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการปะนาเระ ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอปะนาเระ ใช้อาคารสำนักงานที่ว่าการอำเภอปะนาเระ หมู่ที่ 1 ตำบลปะนาเระ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

4. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการยะหริ่ง ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอยะหริ่ง ใช้อาคารสำนักงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าน สะแปนอง (เดิม) หมู่ที่ 4 บ้านสะแปนอง ตำบลจะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

5. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการหนองจิก ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอหนองจิก ใช้อาคารสำนักงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลบ่อทอง หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

6. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการมายอ ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอมายอ ใช้อาคารสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลประจัน (เดิม) หมู่ที่ 2 ตำบลประจัน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

7. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการแม่ลาน ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอแม่ลาน ใช้อาคารสำนักงานโรงเรียนบ้านนาหมอเทศ (เดิม) หมู่ที่ 4 ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

8. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการโคกโพธิ์ ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ ใช้อาคารสำนักงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลโคกโพธิ์ หมู่ที่ 1 บ้านกะโผ๊ะ ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

9. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการสายบุรี ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอสายบุรี ใช้อาคารสำนักงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปาตาดิมอ ถนนปาตาดิมอ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

10. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการกะพ้อ ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอกะพ้อ ใช้อาคารสำนักงานอาคารเอนกประสงค์ หมู่ที่ 4 ตำบลตะโล๊ะดีรามัน อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี

11. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยไม้แก่น ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอไม้แก่น ใช้อาคารสำนักงานสภาตำบลไม้แก่น (หลังเก่า) หมู่ที่ 4 บ้านไม้แก่น ตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

12. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี หน่วยบริการทุ่งยางแดง ให้บริการเด็กพิการในพื้นที่อำเภอทุ่งยางแดง ใช้อาคารสำนักงานอาคารที่ว่าการอำเภอทุ่งยางแดง (หลังเก่า) หมู่ที่ 1 ตำบลตะโล๊ะแะมา อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

3.2 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2559) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ไว้ดังนี้

1. จัดและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อมของคณพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ดำเนินการโดยจัดและส่งเสริม สนับสนุน การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กพิการ โดยจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (Individualized Family Service Plan: IFSP) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) แผนการสอนรายบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) และให้บริการตามแผน จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการผู้เกี่ยวข้องเรื่องการจัดการแผนให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) แผนการสอนรายบุคคล (IIP) ให้คำปรึกษา แนะนำ และบริการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ แต่ละประเภท ด้วยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน/ข้อมูลทั่วไป (จากการสัมภาษณ์ สังเกตและสืบค้นจากแฟ้มประวัติของคณพิการ) การคัดกรองคณพิการทางการศึกษาตามแบบคัดกรองของกระทรวงศึกษาธิการ การประเมินศักยภาพพื้นฐานของเด็กพิการ จัดหาสื่อ อุปกรณ์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นทางการศึกษา การประเมินความก้าวหน้า การสรุปพัฒนาการตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและการส่งต่อเด็กพิการไปรับบริการที่เหมาะสม เช่น บริการทางการแพทย์โรงเรียน จัดการเรียนร่วม โรงเรียนเฉพาะความพิการและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ เป็นต้น

2. พัฒนา และฝึกอบรมผู้ดูแลคณพิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคณพิการ ดำเนินการโดย การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และพัฒนาให้ความรู้ด้านการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการแก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ดูแลคณพิการ ผู้ที่สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดทำหลักสูตร และคู่มือการฝึกอบรมด้านการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการ ส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อ คู่มือและเอกสารทางวิชาการ จัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างวิทยากรแกนนำ และครูต้นแบบด้านการศึกษา พิเศษ ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันที่ผลิตบุคลากรซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคณพิการ และประกาศเกียรติคุณแก่บุคลากรที่มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษาพิเศษ

3. จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

ดำเนินการโดยส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาทั่วไปจัดทำ จัดหา ประสานงาน ตลอดจนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษารวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการจัดการเรียน

การสอน แก่คนพิการ ครอบครัว สถานศึกษา และทุกภาคส่วนในจังหวัด จัดให้มีการส่งเสริมการผลิต การให้บริการคำปรึกษา การพัฒนาองค์ความรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สื่อการเรียนการสอนสำหรับคนพิการแต่ละประเภท

4. จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Service) ดำเนินการโดย ประสานเครือข่ายในการบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Services) ในลักษณะสหวิทยาการ เช่น ส่งไปรับบริการวินิจฉัยหรือฟื้นฟูทางการแพทย์ ส่งต่อไปฝึกอาชีพเป็นต้น สถานศึกษามีกระบวนการจัดการการให้บริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ โดยการสำรวจจัดทำและจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประสานให้เด็กพิการได้รับบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากผู้ปฏิบัติงานและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคนพิการทั้งด้านการศึกษา การแพทย์ การสังคมสงเคราะห์และการอาชีพ เช่น วินิจฉัย หรือฟื้นฟูทางการแพทย์ การเรียนร่วม การสังคมสงเคราะห์ การได้รับสิทธิทางกฎหมาย และการฝึกอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งจัดเตรียมคนพิการให้มีความพร้อมโดยคำนึงถึงความต้องการของคนพิการด้านสภาพแวดล้อมช่วงระยะเวลาในสภาพแวดล้อมหนึ่งไปสู่สภาพแวดล้อมหนึ่ง เช่น จากสถานศึกษาหนึ่งไปอีกสถานศึกษาหนึ่งจากบ้านไปสู่สถานศึกษา/โรงพยาบาล/สถานประกอบการอื่น ๆ ตามความต้องการจำเป็นของคนพิการโดยจะต้องให้คนพิการ/ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับคณะบุคคลสหวิชาชีพ เพื่อให้การแลกเปลี่ยนผ่านคนพิการ มีข้อจำกัดน้อยที่สุด ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด

5. ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยครอบครัวและชุมชน ด้วยกระบวนการทางการศึกษา

ดำเนินการโดยให้บริการโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพและการให้ความช่วยเหลือคนพิการ การจัดการกระบวนการทางการศึกษาให้สามารถเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อสนองความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ต้องดำเนินการโดยการให้ครอบครัวและชุมชนเป็นแกนหลักในการดูแลคนพิการอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้คนพิการได้รับการพัฒนาศักยภาพตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) เช่น ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ทักษะทางสังคม ทักษะการรับรู้และแสดงออกทางภาษา ทักษะการใช้สติปัญญา และเตรียมความพร้อมทางวิชาการ

6. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ

ดำเนินการโดย รวบรวมกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ หลักเกณฑ์ นโยบาย และจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ สถิติ ทะเบียนคนพิการ การได้รับการบริการทางการศึกษา และอาชีพความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใด

ทางการศึกษาของคนพิการ รวบรวมแหล่งเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานที่ให้บริการสำหรับคนพิการ ในพื้นที่ ประสานและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างเจตคติ และความตระหนักร่วมในการพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ

7. จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม และประสานงานการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการในจังหวัด

ดำเนินการโดย สนับสนุนให้สถานศึกษาที่จัดการเรียนร่วมแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดการเรียนร่วมของสถานศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แผนการสอนรายบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล พร้อมทั้ง สนับสนุนให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการศึกษาได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สนับสนุนให้สถานศึกษาจัด กระบวนการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รวมทั้ง ส่งเสริมและร่วมแก้ไขปัญหาคู่สมรรถต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งประสานงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการจังหวัด เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการกับทุกภาคส่วน

8. ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 บทบาทหน้าที่อื่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่อื่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 ได้กำหนดให้ศูนย์การศึกษาพิเศษปฏิบัติหน้าที่อื่น ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่คนพิการที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ซึ่งเจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ใน โรงพยาบาลหรือที่บ้านเป็นระยะเวลานานจนไม่สามารถไปเรียน ในสถานศึกษาพื้นฐานได้ตามปกติ

2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่มีการเรียนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชน

3. จัดทำระบบส่งต่อ และส่งเสริมสนับสนุนช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ

4. ส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพให้แก่คนพิการและผู้ดูแล คนพิการตามความเหมาะสมและจำเป็น

5. ประสานและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรคนพิการ หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน สามารถพัฒนา สนับสนุน และจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่มีการเรียนร่วม ทั้งของรัฐและเอกชน

3.4 แนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาลปัตตานี ศูนย์ การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี (2562) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาลปัตตานี ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดปัตตานี แบ่งออกเป็น 2 งานหลัก ได้แก่ งานให้บริการทางการศึกษา และงานสนับสนุนการให้บริการทางการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. งานให้บริการทางการศึกษา

1.1. ทะเบียนนักเรียน ได้แก่ ติดต่อประสานกับแพทย์หรือพยาบาล รับบุคคลเข้าเรียน รวบรวมเอกสารในการรับนักเรียน เช่น ใบสมัครเข้าเรียน ใบความเห็นของแพทย์ ประวัติการเจ็บป่วย เป็นต้น และจัดทำข้อมูลนักเรียนของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาลตามแบบฟอร์มที่กำหนด

1.2. จัดการเรียนการสอน ได้แก่ ประเมินความสามารถและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ชักประวัติ ทดสอบหรือสัมภาษณ์ความรู้เดิม เพื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนหรือจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและต่อเนื่องให้กับบุคคลแต่ละคน ให้บริการทางการศึกษา จัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1.2.1. การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล เป็นการจัดการเรียนการสอนบุคคลที่มีความสามารถและความพร้อมทางการเรียนที่แตกต่างกัน มีเวลาในการเข้าชั้นเรียนไม่พร้อมกัน ซึ่งเหมาะกับการเรียนการสอนด้านวิชาการ และการสอนข้างเตียงกรณีบุคคลไม่สามารถลงจากเตียงได้

1.2.2. การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย ใช้ในกรณีที่มีบุคคลหลายคนที่เรียนในระดับชั้นเดียวกัน มีความรู้ความสามารถใกล้เคียงกัน มีเนื้อหาวิชาใกล้เคียงกันและสามารถบูรณาการเข้ากันได้ ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระการสอนของครู

1.2.3. การจัดกิจกรรมกลุ่ม เป็นการจัดกิจกรรมทุกระดับชั้นเรียนเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างทักษะทางสังคมและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เช่น การอบรมตอนเช้า กิจกรรมกายบริหาร ร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมดนตรี เกมการศึกษา ดุภาพยนตร์ กิจกรรมรวมวงกลม เป็นต้น

การให้บริการทางการศึกษาตามรูปแบบดังกล่าว แบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ในกรณีบุคคลที่มีสถานศึกษาเดิมอยู่แล้ว ให้ประสานกับสถานศึกษาที่บุคคลสังกัดให้จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) และส่งต่อข้อมูลการศึกษาให้กับศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กในโรงพยาบาล เพื่อจัดการเรียนการสอนให้มีความต่อเนื่องในระหว่างที่พัก

รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน รายงานผลการเรียนไปยังสถานศึกษาที่บุคคลสังกัด

กรณีที่ 2 ในกรณีที่บุคคลที่ยังไม่ได้รับการศึกษา หรือยังไม่มีต้นสังกัด ให้จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) แผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP) และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล มีการสอนเสริม จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี กิจกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ กิจกรรมดูแลตัวเองตามสภาวะโรค กิจกรรมให้กำลังใจร่วมกับทีมสหวิชาชีพในโรงพยาบาล การวัดประเมินผลเพื่อจัดการศึกษาที่เหมาะสม หรือเพื่อส่งต่อ

กรณีที่ 3 ในกรณีที่เด็กมีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังระยะสุดท้าย ครูผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมและให้ความช่วยเหลือตามหลักการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) โดยประสานงานระหว่างทีมผู้รักษากับทีมที่ปรึกษาทางด้านจิตสังคม เพื่อวางแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรม สร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมการดูแลทางด้านจิตใจ ในระหว่างการจัดการเรียนการสอน หากบุคคลคนใดมีปัญหาหรือมีอาการผิดปกติ ให้แจ้งแพทย์หรือพยาบาล เพื่อให้ได้รับการบริการทางการแพทย์ทันที และให้คำปรึกษาแนะแนวแก่บุคคลและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียน

1.3. วัดประเมินผล ได้แก่ ในกรณีบุคคลที่มีสถานศึกษาเดิมอยู่แล้ว ทำการวัดและประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในขณะที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล ตามที่ได้รับการส่งต่อข้อมูลการศึกษาจากสถานศึกษาเดิมและส่งรายงานผลการเรียนไปยังสถานศึกษาเดิม กรณีบุคคลรักษาตัวในโรงพยาบาลและตรงกับช่วงเวลาสอบ ให้ศูนย์การเรียนประสานกับสถานศึกษาเดิม เพื่อให้บุคคลได้สอบตามความเหมาะสม และในกรณีที่บุคคลที่ยังไม่ได้รับการศึกษา ทำการวัดและประเมินผลการเรียนตาม แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนการสอนเฉพาะบุคคล และส่งรายงานผลการเรียนไปยังศูนย์การศึกษาพิเศษ

1.4. บริการช่วงเชื่อมต่อ ได้แก่ ในกรณีบุคคลที่มีสถานศึกษาเดิมอยู่แล้ว ดำเนินการประสานขอข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนจากสถานศึกษาเดิม เพื่อจัดบริการทางการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ประสานส่งรายงานผลการเรียนในขณะที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล ไปยังสถานศึกษาเดิม ส่วนในกรณีที่บุคคลที่ยังไม่ได้รับการศึกษา ดำเนินการจัดทำแผนให้บริการช่วงเชื่อมต่อที่เหมาะสมสำหรับบุคคลแต่ละคน และให้บริการตามแผนให้บริการช่วงเชื่อมต่อ

1.5. บริการแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ จัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงพยาบาล และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมให้บุคคลได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงพยาบาลได้

1.6. บริการเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ได้แก่ ให้บริการเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ และให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศตามโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. งานสนับสนุนการให้บริการทางการศึกษา

2.1. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ได้แก่ แต่งตั้งคณะทำงานจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหาร นำแผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติ และสรุปรายงานแผนปฏิบัติการประจำปี

2.2. ระดมทรัพยากร ได้แก่ จัดทำโครงการ/กิจกรรมในการระดมทรัพยากร นำโครงการ/กิจกรรมในการระดมทรัพยากรสู่การปฏิบัติ ประชาสัมพันธ์การระดมทรัพยากร สรุปผล และรายงานผลการดำเนินงานระดมทรัพยากร

2.3. ข้อมูลและสารสนเทศ ได้แก่ จัดทำข้อมูลและสารสนเทศในการปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูลนักเรียน ข้อมูลบุคลากร ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ สถิติการให้บริการ ข้อมูลการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ เป็นต้น

2.4. งานพัสดุ ได้แก่ เสนอความต้องการสื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ไปยังโรงพยาบาลหรือศูนย์การศึกษาพิเศษ จัดทำทะเบียนคุมสื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ของศูนย์การเรียนรู้สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพในโรงพยาบาล การบำรุงรักษาสื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

2.5. จัดสภาพแวดล้อมในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล โดยจัดให้มีมุมต่าง ๆ ได้แก่ มุมสอนเป็นรายกลุ่ม ควรจัดโต๊ะ เก้าอี้ ประมาณ 3 - 5 ตัว หรือตามความเหมาะสม เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถจัดรวมกันได้ หรือต้องการให้เพื่อนช่วยเพื่อน หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ มุมสอนรายบุคคล ควรจัดให้อยู่บริเวณมุมห้องหรือส่วนที่เงียบ หรือมีเสียงรบกวนน้อยที่สุดเนื่องจากเป็นมุมที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะวิชาการ จำเป็นต้องใช้สมาธิ เพื่อลดสภาวะการรบกวนจากสภาพแวดล้อม มุมคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต ควรจัดให้มีไว้อย่างน้อย 1 ชุด เนื่องจากในสภาพปัจจุบันคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ที่บุคคล ๆ ชอบ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับบุคคลเจ็บป่วยได้ เช่น ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมนันทนาการ ค้นหาความรู้ พิมพ์งานเพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพได้ มุมหนังสือ ตำรา แบบเรียนและห้องสมุด ควรจัดให้มีหนังสือ ตำรา แบบเรียนและหนังสืออ่านนอกเวลา หนังสือนิทานหรือหนังสือที่บุคคล ๆ ชื่นชอบ มุมสื่อ อุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการเรียน

การสอน ทั้งของจริงและของจำลอง วิทยุหรือโทรทัศน์เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน หรือทำกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้น มุมจัดแสดงผลงานเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและส่งเสริมให้ผลิตชิ้นงานตามความคิด จินตนาการและความสามารถ และมุมครู ควรจัดให้มีโต๊ะ เก้าอี้ และตู้เก็บเอกสารเท่าที่จำเป็น และควรให้อยู่ใกล้กับประตูหรือมองเห็นทางเข้า - ออก ได้ จะได้สังเกตเห็นบุคคลหรือนักเรียนที่เดินเข้า - ออก จากห้องเรียนเพื่อความปลอดภัยของนักเรียน

2.6. ภาคีเครือข่าย ได้แก่ ประสานงานกับภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการให้บริการของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เช่น ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ การระดมทรัพยากร การประชาสัมพันธ์ด้านอาชีพ ด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น และจัดทำข้อมูลสารสนเทศภาคีเครือข่าย เช่น จิตอาสา พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น

2.7. วินัยและการรักษาวินัย โดยการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ เช่น การลงเวลาปฏิบัติราชการ การแต่งกาย การลา การขออนุญาตออกนอกสถานที่ ขออนุญาตไปราชการ เป็นต้น

2.8. การประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปหรือภาคีเครือข่ายได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ และผลการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ สื่อสังคมออนไลน์ รายการวิทยุ เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคล ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากความต้องการของตนไม่ได้รับการตอบสนองความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความพึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

4.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานที่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจหรือความต้องการ ได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายความหมาย ดังนี้

สง่า ภูธรรงค์ (2540) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สรชัย พิศาลบุตร (2549) กล่าวว่าไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งกระบวนการ องค์ประกอบ ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ หากเป็นไปในทางบวกจะมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน จะมีการเสียสละอุทิศแรงกายแรงใจ แรงทรัพย์ และสติปัญญาให้แก่งานมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกหรือทัศนคติต่อการปฏิบัติงานเป็นไปในทางลบ จะมีผลต่อการปฏิบัติงานในทางลบด้วย

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2551) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นการให้ค่าความรู้สึกของเราและมีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อม ค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกเลว-ดี พอใจ-ไม่พอใจ สนใจ-ไม่สนใจ เป็นต้น

จรัส โพธิ์จันทร์ (2553) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อหน่วยงานซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางบวก ทางเป็นกลาง หรือทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางบวก การปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพสูง แต่หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางลบ การปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพต่ำ

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า ความรู้สึกพอใจโดยการได้บรรลุ หรือการตอบสนองในความต้องการ ความคาดหวัง ความปรารถนา ความอยากของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากความชอบ ความสนใจ มีทัศนคติที่ดีต่อสถานการณ์หรือสิ่งใด ๆ

4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีการจูงใจ โดยมีทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักและนิยมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน บุญรุ่ง จันทวงษ์วานิชย์, 2549) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกัน ความต้องการอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทันหมดไปความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้” ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อุ่นใจ

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ความต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียง อยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยาก

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคคลีแลนด์ (McClelland's Achievement Motivation Theory)

แมคคลีแลนด์ (McClelland, D. C., 1985) ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด แมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ได้ให้แนวทางไว้ว่า มนุษย์ที่ต้องการประสบความสำเร็จตามแนวคิดของเขา จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายที่ค่อนข้างยากให้กับตัวเอง โดยที่เป้าหมายนั้นต้องสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสัมประสงค์ได้

2. มนุษย์ชอบแก้ไขปัญหามากกว่าที่จะปล่อยให้เหตุการณ์เป็นไปตามยถากรรม

3. มนุษย์สนใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุผล สมตามเป้าหมายมากกว่าที่จะมุ่งสนใจผลตอบแทนหรือเงินรางวัลที่ได้รับ

4. มนุษย์ชอบที่จะได้รับทราบผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ทฤษฎีการจูงใจของ McClelland ซึ่งแบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ประเภท คือความต้องการความสำเร็จ ความต้องการมีอำนาจ และความต้องการความสัมพันธ์ โดยความต้องการความสำเร็จหรือเรียกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้น ถ้าบุคคลใดมีสูงจะมีความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งให้ลุล่วงไปด้วยดี

ทฤษฎีสององค์ประกอบของเฮอริชเบิร์ก (Herzberg's Two Factor Theory)

เฮอริชเบิร์ก (Herzberg F. et al., 2017) นักพฤติกรรมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงแห่งมหาวิทยาลัยยูทาห์ สหรัฐอเมริกา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานว่า มนุษย์ที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีองค์ประกอบสองอย่างที่ควรพิจารณาในการที่หัวหน้างานหรือผู้บริหารทั้งหลายจะมีความสัมพันธ์ร่วมกันกับพนักงาน ได้แก่

1. องค์ประกอบที่กระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ได้แก่ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติที่มีความสำคัญและน่าสนใจ มีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าสูง มีความรับผิดชอบสูง ผลสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือจากผู้อื่นที่มีผลต่องานที่ประสบความสำเร็จนั้น การมีโอกาสได้ทำงานด้วยตนเองโดยอิสระ

2. องค์ประกอบที่ป้องกันความไม่พึงพอใจในการทำงาน หรือองค์ประกอบด้านการบำรุงรักษา เป็นปัจจัยที่ช่วยให้พนักงานยังคงทำงานอยู่กับองค์กร โดยไม่คิดที่จะย้ายไปทำงานที่อื่น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ สภาพการทำงาน นโยบายของบริษัทหรือสถานที่ทำงาน ความมั่นคงขององค์กร สถานภาพของตำแหน่งงาน เงินเดือนและค่าตอบแทน ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าและลูกน้อง ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ หากมีอยู่อย่างสมบูรณ์พร้อม พนักงานก็จะพึงพอใจมาก แต่หากไม่มีหรือมีเพียงบางส่วน พนักงานก็ย่อมจะพึงพอใจน้อยหรือไม่พึงพอใจเลย

ศิริ โสภากย์ บุรพาเดชะ (2550) กล่าวถึง ทฤษฎีแสวงหาความพึงพอใจไว้ว่า บุคคลพอใจจะกระทำสิ่งใด ที่ให้ความสุข และจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่จะได้รับความทุกข์หรือความลำบาก อาจแบ่งประเภทความพึงพอใจกรณีนี้ได้ 3 ประเภท

1. ความพอใจด้านจิตวิทยา (Psychological Hedonism) เป็นธรรมชาติของความสุขจะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัวหรือหลีกเลี่ยงความทุกข์ใจใด

2. ความพอใจเกี่ยวกับตนเอง (Egoistical Hedonism) เป็นธรรมชาติของความสุขว่ามนุษย์จะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัว แต่ไม่จำเป็นว่าการแสวงหาความสุขจะต้องเป็นธรรมชาติของมนุษย์เสมอไป

3. ความพอใจเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Hedonism) ธรรมชาตินี้ถือว่ามนุษย์แสวงหาความสุขเพื่อประโยชน์

จากทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการไม่สิ้นสุดจากระดับต่ำไประดับสูง มีทั้งหมด 5 ระดับ เมื่อบุคคลนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการตามที่ตนหวังก็จะก่อเกิดความพอใจ และถ้าสิ่งนั้นไม่ได้เป็นไปตามคาดหวัง จะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ

4.3 การวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจ เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้กันอยู่ เพื่อทราบผลของการให้บริการหรือการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความพึงพอใจ ซึ่งนักการศึกษาให้ทัศนคติเกี่ยวกับการวัดความพึงพอใจไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

โยธิน แสงดี (2551) กล่าวว่า มาตรวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหาร และการควบคุมงาน และเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

เผชิญ กิจระการ (2554) ได้กล่าวถึง แนวคิดของแฮทฟิลด์ และฮิวส์แมน (Hatfield and Husenman) ได้ทำการพัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นเต้น / น่าเบื่อ
2. ความสนุกสนาน / ความไม่สนุกสนาน
3. ความโล่ง / ความสลับ
4. ความท้าทาย / ความไม่ท้าทาย
5. มีความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง แบ่งเป็น

1. ถือว่าเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล
2. มาก / น้อย
3. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการให้ความดีความชอบ แบ่งเป็น

1. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้ / เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นเชิงบวก / เป็นเชิงลบ
4. เป็นเหตุเป็นผล / ไม่เป็นเหตุเป็นผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านนิเทศ ผู้บังคับบัญชา

1. อยู่ใกล้ / อยู่ไกล
2. ยุติธรรม จริงใจ / ไม่ยุติธรรม ไม่จริงใจ
3. เป็นมิตร / ค่อนข้างไม่เป็นมิตร
4. เหมาะสมทางคุณสมบัติ / ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน

1. เป็นระเบียบเรียบร้อย / ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน / ไม่จงรักภักดีต่อโรงเรียนและเพื่อนร่วมงาน
3. สนุกสนานร่าเริง / ดูไม่มีชีวิตชีวา
4. คุ้นาสใจเอาจริงเอาจัง / คุ้นน้อยหน่า

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการวัดความพึงพอใจ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และนำมาเป็นพื้นฐานในการวางแผนการดำเนินงาน โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ผู้คุณภาพผู้เรียน โดยกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนรัตภูมิวิทยา ปีการศึกษา 2560 ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความพึงพอใจ เนื่องจากความพึงพอใจจะเป็นสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรพิมล จงเป็นสุขเลิศ (2543) ได้ศึกษาการจัด โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัด โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ตัวอย่างประชากร คือ ผู้บริหารที่รับผิดชอบโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลของ กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2 คน แพทย์หัวหน้าโครงการ 7 คน แพทย์เจ้าของไข้ 14 คน ครูการศึกษาพิเศษ 15 คน พยาบาล 14 คน และผู้ปกครอง 35 คน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัด โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล จำนวน 7 แห่ง ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2542 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ด้านความเป็นมาและนโยบายในการจัดตั้งโครงการฯ ทั้ง 7 แห่ง ริเริ่มโดยคณะแพทย์ภายในโรงพยาบาล การดำเนินงานในโครงการฯ เป็นความร่วมมือระหว่างกองการศึกษาเพื่อคนพิการและโรงพยาบาล โดยโรงพยาบาลเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน และกองการศึกษาเพื่อคนพิการ จัดหาครูการศึกษาพิเศษมาประจำโครงการ ด้านบุคลากรและการบริหารงานบุคลากรระดับต้นสังกัดมีกองการศึกษาเพื่อคนพิการเป็นผู้บริหารระดับต้นสังกัด และดำเนินการผ่านโรงเรียนต้นสังกัดของครูการศึกษาพิเศษ ส่วนผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล หรือคณบดีคณะแพทยศาสตร์ และดำเนินการภายใต้ความดูแลของแพทย์หัวหน้าโครงการ นักเรียนในโครงการฯ ส่วนใหญ่เจ็บป่วยเรื้อรังด้วยโรคหัวใจ โรคเลือด โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว และโรคไต อายุ 3 - 13 ปี โดยขั้นตอนในการดำเนินงานในโครงการฯ ทั้ง 7 แห่ง ประกอบด้วย การค้นพบและนำเด็กเข้าร่วมโครงการ โดยแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย หรือครูการศึกษาพิเศษ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษ

การประสานงานระหว่างครูการศึกษาพิเศษกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ แพทย์เจ้าของไข้ พยาบาล และผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และการติดตามผลการเรียนหลังจากเด็กถูกจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล หลักสูตรและการสอน ครูส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนและแบบฝึกหัดที่กรมวิชาการและสำนักพิมพ์เอกชนจัดพิมพ์ขึ้นตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในระดับเด็กเล็กเน้นกิจกรรมการวาดภาพระบายสีและทำแบบฝึกหัดต่าง ๆ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีการจัดการเรียนการสอนแบบขั้นเรียนและแบบตามเตี๋ยง และตรวจประเมินผลเน้นการสังเกตและการตรวจผลงานนักเรียน

ทัศนีย์ อรรถารส และจุไร อกภัยจิรรัตน์ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการดูแลต่อเนื่องในเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลต่อเนื่องในเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ประกอบด้วย เด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง จำนวน 7 คน มารดาของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง จำนวน 10 คน พยาบาลที่ทำงานในโรงพยาบาล จำนวน 10 คน และหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 16 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการดูแลต่อเนื่องของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การดูแลที่โรงพยาบาล ประกอบด้วย การตอบสนองความต้องการของเด็กและครอบครัว การให้มารดามีส่วนร่วม การสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว การเตรียมก่อนกลับบ้าน ระยะที่ 2 การส่งต่อการดูแลประกอบด้วย การมีผู้จัดการส่งต่อ การส่งต่อข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร ระยะที่ 3 การดูแลที่บ้าน ประกอบด้วย การให้ครอบครัวมีส่วนร่วม และการทำงานร่วมกันในแต่ละระดับการดูแล ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดูแลเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการวิจัยทดสอบรูปแบบการดูแลต่อเนื่องเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่อไป

ศรีสุดา วงศ์วิเศษกุล และเนตรรัชณี ตั้งภาคภูมิ (2556) ได้ประเมินผลโครงการการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยและผู้สูงอายุในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ของโครงการด้วย การประเมินรูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่าด้านบริบทกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (71.42%) เห็นด้วยระดับมากที่สุดเรื่อง หลักการและเหตุผลมีความสอดคล้องกับภาวะสุขภาพของสังคม ด้านปัจจัยนำเข้า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (94.26%) เห็นด้วยระดับมากที่สุดเรื่อง ความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ด้านกระบวนการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (94.28%) เห็นด้วยระดับมากที่สุดเรื่อง ความเหมาะสมของวิธีการถ่ายทอดความรู้ ด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (94.28%) เห็นด้วยระดับมากที่สุดเรื่อง การใช้ความรู้เพื่อดูแลตนเอง ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (77.14%)

เห็นว่า บริบทของโครงการ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการ มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและกิจกรรมเป็นไปตามที่แผนกำหนด จุดแข็งของโครงการคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและความเชี่ยวชาญของวิทยากร จุดอ่อนคือ ข้อมูลในเว็บไซต์ ศูนย์การเรียนรู้ยังไม่เพียงพอ ปัญหาและอุปสรรคคือ การบูรณาการ โครงการกับแผนการเรียน ทำให้ต้องเร่งดำเนินการก่อนสิ้นปีงบประมาณ โครงการนี้ควรดำเนินการต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนสู่การพึ่งพาตนเอง

โสภา แซ่ลี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมิน โครงการคืนครูให้นักเรียน โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน โครงการคืนครูให้นักเรียน โดยประยุกต์ใช้รูปแบบจำลองการประเมิน CIPP Model สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานะแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ราไพ แสงนิกุล (2559) ได้ประเมิน โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน เหมาะสม 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม และผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การกำกับ ติดตาม ประเมินผล คลอบคลุมวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ขั้นตอน วิธีการประเมินผล มีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับเด็ก 4) ผลการประเมิน ด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านการทดลองอย่างง่าย และเด็กมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ดีขึ้น

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2560) ได้ศึกษาสภาพบริบท ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบริบท ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล 2) ศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอน ในโรงพยาบาลของรัฐที่ดำเนิน

โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลตั้งแต่สองปีขึ้นไปจาก ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 40 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูลสนทนากลุ่มแบบไม่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพบริบทการบริหารจัดการการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ด้านบุคลากร ครูผู้สอนเป็นบุคลากรในสถานศึกษาสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดส่วนใหญ่เป็นครูอัตราจ้างที่ได้รับจัดสรรจากสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรี แต่หลายแห่งมีข้าราชการครูที่เคยปฏิบัติหน้าที่เดิมมาก่อน และเป็นพนักงานราชการที่ผู้บริหารปรับโดยใช้อัตราของศูนย์การศึกษาพิเศษ เนื่องจากปฏิบัติงานมานาน บางแห่งให้ครูอัตราจ้างมาทำงานที่ศูนย์การศึกษาพิเศษด้วย และให้พี่เลี้ยงไปช่วยปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน

ด้านทรัพยากร สภาพแวดล้อม และสื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลดื่มีการจัดห้องให้บริการหรือห้องเรียนที่ชัดเจน ครูจัดสภาพแวดล้อม และโครงสร้างของห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีมุมต่าง ๆ จัดไว้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ เหมาะสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในวัยเรียน และสามารถเก็บรักษาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กได้อย่างเหมาะสม แต่บางโรงพยาบาลไม่มีห้องให้บริการหรือห้องเรียน ครู จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับห้องอื่น ๆ ของโรงพยาบาล เช่น ห้องประเมินพัฒนาการเด็กแรกเกิด OPD ระเบียบของผู้ป่วย เป็นต้น ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูเป็นไปอย่างยากลำบาก และไม่มีสถานที่ในการทำกิจกรรมที่เหมาะสม ไม่มีห้องที่สามารถเก็บรักษาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีความปลอดภัยได้จากการไม่มีห้องให้บริการหรือห้องเรียนจึงส่งผลให้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของห้องเรียนไม่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กป่วย ในส่วนสื่อการเรียนการสอนนั้น ส่วนใหญ่สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังไม่เพียงพอ และไม่มี ความหลากหลายในการทำกิจกรรมหากจำเป็นต้องใช้สื่อในการเรียนการสอนเพิ่มเติม ครูผู้สอนจะมีการประสานงานไปยังโรงเรียนต้นสังกัดของนักเรียนเพื่อขอสื่อมาจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนเพิ่มเติม โรงพยาบาลที่ได้เข้าร่วมโครงการเทคโนโลยีสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับสื่อเทคโนโลยีและงบประมาณเพิ่มเติม

ด้านการบริหารจัดการ ศูนย์การศึกษาพิเศษแต่ละจังหวัด จะส่งครูไปปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาลต่าง ๆ ซึ่งโรงพยาบาลบางแห่งจัดให้ครูไปอยู่ประจำที่ห้องกระตุ้นพัฒนาการไม่ได้ขึ้นไปปฏิบัติหน้าที่กับเด็กนักเรียนที่เจ็บป่วยฯ เนื่องจากทางโรงพยาบาลไม่เข้าใจบริบทและบทบาทหน้าที่การทำงานของครู ส่งผลให้ครูปฏิบัติงานไม่ตรงตามนโยบายหรือบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ แต่ในบางโรงพยาบาลที่มีความเข้าใจในบริบทการทำงาน of ครู จะมีการบริหาร

จัดการที่เป็นระบบ มีการประชาสัมพันธ์ตารางการให้บริการที่ชัดเจนว่าในแต่ละช่วงเวลาหรือแต่ละวันครูแต่ละคนจะไปปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการหรือจัด กิจกรรมในส่วนใด สถานที่ใด ซึ่งส่งผลให้การบริการนั้นมีความต่อเนื่องเป็นระบบน่าเชื่อถือ ในด้านการประสานงานกับทางโรงเรียนต้นสังกัดของนักเรียนเกี่ยวกับผลการเรียน และการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนเจ็บป่วยเรื้อรัง บางโรงเรียนยังไม่มี ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน บางโรงเรียนไม่ยอมให้นักเรียนเลื่อนชั้นขณะที่ครูผู้สอนในโรงพยาบาลทำหน้าที่สอนและส่งและหนังสือรับรองว่านักเรียนได้มีการเรียนการสอนขณะที่มารักษาตัวที่โรงพยาบาลเรียบร้อยแล้ว ส่วนการบริหารจัดการของครูผู้สอนเองพบว่าครูมีภาระงานจำนวนมาก และต้องไปปฏิบัติหน้าที่สอนตามตึก ชั้น แผนกต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีนักเรียนเจ็บป่วยมารับบริการอยู่หลายที่ ทำให้เกิดการบริการไม่ทั่วถึง อีกทั้งครูผู้สอนเองต้องเก็บผลการปฏิบัติงาน และรายงานผลงานตามแบบรายงานของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

2. แนวทางในการบริหารจัดการต่อไป ควรมีการดำเนินงาน ได้แก่ จัดทำเอกสาร แผ่นพับประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ระบุบทบาทหน้าที่ศูนย์การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจน จัดทำแผนปฏิทินปฏิบัติงานประจำปี หรือประจำเดือนของศูนย์ การเรียนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลและของครู มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรังต่าง ๆ จัดอบรมให้ความรู้ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ที่ไม่มีประสบการณ์และไม่เข้าใจภารกิจในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้ศูนย์การเรียนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลเป็นการเฉพาะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้ของเด็กเจ็บป่วยด้วยระบบก่อกองงาน รวมไปถึงเทคนิคในการผลิตสื่อ หรือการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กเจ็บป่วยเพื่อให้เกิดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประสานงานส่งต่อเด็กกับทางโรงเรียนต้นสังกัดครูจะต้องลงไปเยี่ยมบ้านหรือไปติดต่อทางโรงเรียน การดูแลรักษาความสะอาด ลดการขัดแย้งหรือการกล่าวหาการติเตียน สำนักงานการศึกษาพิเศษมีทีมนิเทศที่เข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วและทันเหตุการณ์

ศิริรัตน์ นิลนาก (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

ของโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมพบว่ามีผลสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมพบว่ามีผลเพียงพอ/เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมพบว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมพบว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

ยุพิน รอดประพันธ์ (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบ การประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร ประกอบด้วยด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของโครงการ ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินโครงการ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินโครงการ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เจ็บป่วยในโรงพยาบาล ทั้งการศึกษาสภาพบริบท ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยในโรงพยาบาล การศึกษาการจัดโครงการสอนเด็กเจ็บป่วยในโรงพยาบาล การศึกษาการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเจ็บป่วย และการศึกษาประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล มีการประเมินโครงการ ด้วยรูปแบบการประเมินที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ทราบถึงสภาพบริบท ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยในโรงพยาบาล ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร/คน 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านทรัพยากร และ 4) การบริหารจัดการ ขั้นตอนการดำเนินงานในโครงการสอนเด็กในโรงพยาบาล การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารช่วยลดผลกระทบของการขาดเรียน และส่งเสริมประสบการณ์จริงในห้องเรียน และประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล คือ เด็กป่วยมีความพึงพอใจสามารถศึกษาต่อได้ที่ศูนย์การเรียนรู้ของโรงพยาบาลในสถานสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี และผู้ปกครองมีความพึงพอใจอย่างมากต่อศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินโครงการดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์มากมีวิธีการที่ต้องอาศัยระบบแบบแผนในการรวบรวมข้อมูล หลักฐานและเหตุผลประกอบ

ในการพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยการวิเคราะห์ระบบและองค์ประกอบที่จะประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยพื้นฐาน (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และผลสำเร็จ (Product) เพราะทำให้ทราบว่าโครงการที่มีอยู่นั้น ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้เหมาะสมหรือไม่ วิธีดำเนินงานโครงการ มีขั้นตอนใดที่จะต้องได้รับการปรับปรุง มีปัญหาหรืออุปสรรคเพียงใดและผลสำเร็จของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ควรที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างไร โดยเฉพาะการได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความละเอียดนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ในการที่จะต้องตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงเพื่อพัฒนาโครงการต่อไป

อดิศักดิ์ เต็งฟู และคณะ (2562) ได้ศึกษาประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล (สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี) ความพึงพอใจต่อการบริการและทัศนคติของผู้ปกครองต่อการเจ็บป่วยของเด็ก เพื่อพัฒนารูปแบบการปฏิบัติสำหรับศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลในประเทศไทยเพื่อสร้างความเท่าเทียมและสร้างความมั่นใจต่อทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าในอนาคต เป้าหมายหลักของการศึกษานี้คือ การประเมินประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลสำหรับการศึกษาต่อเนื่องของเด็กเจ็บป่วย และเพื่อหาปัจจัยที่เหมาะสมที่สุดในการวางแผนการศึกษา ทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของเด็ก และความพึงพอใจของเด็กที่มีต่อศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยศึกษาวิจัยในประชากรตัวอย่างจำนวน 400 คน ประกอบด้วย ผู้ปกครองจำนวน 200 คน ผู้ป่วยเด็กอายุ 4 - 18 ปี จำนวน 200 คน ด้วยการตอบแบบสอบถามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยเด็กที่พบมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง รองลงมาคือ ผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัว และสุดท้ายคือเด็กที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ โดยเด็กทั้ง 200 คนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้ป่วยเด็กจำนวน 20 คน (10%) ที่ได้รับการประเมินได้รับการปรับเปลี่ยนแผนการศึกษา หลังจากวิเคราะห์ผลความพึงพอใจต่อศูนย์การเรียนรู้แล้วคะแนนอยู่ระหว่าง 4.21 ถึง 5.00 ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.62) สรุปผลการวิจัยได้ว่า เด็กป่วยสามารถศึกษาต่อได้ที่ศูนย์การเรียนรู้ของโรงพยาบาลในสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี โดยแผนการเรียนสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับเด็กที่ป่วยเรื้อรังและปัญหาพัฒนาการ เด็กในโรงเรียนประถมและมัธยม และผู้ที่ต้องเข้ารับการรักษานในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน ผู้ปกครองในการศึกษามีทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับโรคและการศึกษาของบุตรหลานของตน และเด็กป่วยให้คะแนนสูงสุด ซึ่งแสดงถึงความพึงพอใจอย่างมากต่อศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

วิทวัฒน์ บุระพันธ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชวินิตมัธยม โดยใช้การประเมินแบบซิป (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการใช้รูปแบบ

ประเมินชิปโมเดล (CIPP Model) ประเมินในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการประเมินในภาพรวมต่อ โครงการห้องเรียนพิเศษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชวินิต มัชฌม โดยการใช้รูปแบบประเมินชิปโมเดล (CIPP Model) ผลการประเมินพบว่า ด้านบริบทมีผลการประเมินโดยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้ามีผลการประเมิน โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีผลการ ประเมินโดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิตมีผลการประเมิน โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมากตามลำดับ